РІДНА МОВА

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ МІСЯЧНИК

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: WARSZAWA IV, UL. STALOWA 25 m. 10, ТЕЛ. 10-24-05. КОНТО ЧЕКОВЕ П.К.О. № 27110. — РУКОПИСИ ДЛЯ ДРУКУ МУСЯТЬ БУТИ НАПИСАНІ НА МАШИНІ (АБО НАЙВИРАЗНІШЕ РУКОЮ). — ЗМІНА АДРЕСИ 30 ГР.

ПРИСВЯЧЕНИЙ ВИВЧЕННЮ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР *Проф. д-р* ІВАН ОГІЄНКО

ПЕРЕДПЛАТА *В КРАЮ*: НА РІК 6 ЗЛ., НА ПІВРОКУ 3 ЗЛ., НА ЧВЕРТЬ РОКУ 1·60 ЗЛ. *ЗА ГРАНИЦЕЮ*: В ЕВРОПІ 8 ЗЛ., ПОЗА ЕВРОПОЮ 2 ДОЛ. РІЧНО. ДЛЯ ЧЕХІЇ, АВСТРІЇ Й МАДЯР ПЕРЕДПЛАТА КРАЙОВА. — ЦІНА ПРИМІРНИКА 50 ГР., ЗА ГРАНИЦЕЮ 65 ГР.

РІК IV. ЛИПЕНЬ 1936 РОКУ ЧИСЛО 7 (43).

Розвій літературної мови.

На увагу нашим письменникам.

Кожна літературна мова, хоч і прагне звичайно до найбільшого усталення своїх форм, є організм живий, вічно змінний. Кожна мова, як жива, так і літературна, не терпить закостеніння й невпинно росте всіма своїми членами, як і кожний живий організм. Основне завдання літературної мови, — бути органом порозуміння інтелігенції. Але щоб стати органом найкращим і найзручнішим, літературна мова мусить зростати, і то зростати безперервно, бо безперервно зростає й наша духова культура.

Як орган порозуміння інтелігенції, літературна мова з бігом часу стає все більш зручніша, все більш практичніша й стисліша. З цього погляду „багатство“ зовсім однакових змістом слів чи форм стає тягаром для мови, — вона пильнує закріпити цих форм не більш, як то треба для доброго й докладного порозуміння. Жива мова цього часом не знає, — вона живе своїм місцевим життям, пильнуючи витворити все потрібне для даної місцевости. Але нема великої різниці поміж життям мови живої місцевої й мови літературної, бо й жива місцева мова — орган порозуміння людей цієї місцевости. Скажемо, кожна місцевість на певне розуміння звичайно має обмежене число слів і форм; напр. на „картоплю“ звичайно мають одну якусь назву, цебто й жива мова певної місцевости завжди пильнує бути не просто органом порозуміння, але й органом найзручнішим.

Літературна мова не є простий збір усього, що витворили живі її говірки; така еклектична мова ніколи не була б зручним органом порозуміння, бо зручність мови вимагає найперше простоти її. З цього погляду зовсім зрозуміло, чому новочасні европейські мови втратили, скажемо, число відмінків. Індоевропейська прамова мала щось із 11 відмінків, а сучасні мови — з поглядів зручности — довели їх уже до 2-3-х. Такий процес зменшення форм — це не зубожіння мови, це розвій її, як найзручнішого органу порозуміння. Старі мови, напр., мали багато різних форм для зазначення минулого часу; ми цього „багатства“ здавна вже не маємо, але від того зручність і зрозумілість нашої мови нічим не зменшилась.

Таким чином кожна літературна мова прямує до найбільшої простоти всіх своїх частин: слів, форм і словотворення. Мові непотрібно кілька слів на зовсім одне розуміння; напр. таній і дешевий, обоятний і байдужий, банувати й сумувати, бинда й стрічка, бурити й руйнувати, величина й розмір, луч і промінь, мужатка й молодиця й сотні т. п. значенням зовсім однакових слів, — літературна мова пильнує частину їх викинути,

як зовсім зайву, звучи їх словами місцевими, архаїчними, чужими й т. ін. Звичайно, це зовсім не стосується до т. зв. синонімів, — в багатстві синонімів виявляється й багатство мови, бо тут кожне слово подає нам трохи інше розуміння, напр. весело й радісно, скучно й сумно й т. ін.

Для літературної мови зайві й ялові форми, цебто такі, що нічого нового не подають нам, напр. дієйменники на *-чи*: бічи, печи, перемочи й т. ін. при літературних: бігти, пекти, перемогти.

Цього істотного прагнення літературної мови до простоти не треба занадто перебільшувати, — мова „опрощується" поволі й непомітно сама, як сам і непомітно зростає кожний живий організм. Дублети й триплети полишаються таки в мові, а мова пильнує надати їм бодай найтоншого синонімічного розуміння, напр. *лише* і *тільки*, *путь* і *дорога* й т. ін. Для багатьох синонімічна різниця в таких словах давно затрачена, й вони вживають їх тільки для стилістичної різноманітности, а це також прикрашує мову. Такі дублети звичайні тоді, коли обидві слові свої рідні; коли ж одне з них чужомовне, напр. *таній* при своїм *дешевий*, мова пильнує не вживати його. Це особливо підкреслюємо, щоб читач не розумів „простоти" літературної мови буквально, цебто як простоту механічну.

Кожна мова, як жива так і літературна, є витвір найперше психологічний, є витвір нашого духового життя. А воно ж — найрізноманітніше: кожна людина має своє власне духове обличчя, а тим самим — і свою власну мову. Письменники сильного духа завжди мають свою власну мову, що найкраще відбиває їхнього духа. Це важлива особливість кожної мови, незвичайно цінна й висока.

Але цю психологічну мовну різницю треба добре зрозуміти й не виходити за її межі. Маляр має обмежене число основних фарб, і вже від його таланту й уміння залежить змішуванням фарб творити нові кольори й нові їх нюанси. Малюнок на одну тему кожний маляр передасть по-своєму, відбиваючи в ньому найперше свого творчого духа.

Те саме маємо й у мові. Маємо певне число мовного засобу, слів і форм, і вже від таланту письменника залежить, як він цим матеріялом покористується. Маємо в своїй мові певне обмежене число коренів і також обмежене число способів словотворення, але з цього матеріялу письменник чи поет може творити мову зовсім по-своєму, — мову своєрідну й індивідуальну, як своєрідно й індивідуально творить свої малюнки кожний маляр, а свої мелодії — кожний композитор. В умінні оперувати коренями й формами — багатство мови письменника. На цій підставі мова росте й багатіє, з цього погляду повстають мовні новотвори. Новотвори в мові конечні й цінні, бо на них зростає мова; але мають вони й велике міцне обмеження: кожний новотвір мусить відповідати всім вимогам своєї мови, мусить, мовляв, не перечити „духові" своєї мови. А „дух" цей — це граматичні засоби мови, що завжди сильно обмежені.

Індивідуальна творчість письменника звичайно в тім, що ми звемо **стилем**, цебто в своїм особливім комбінуванні мовних засобів. Кожний письменник має свій власний стиль, — це стало вже в нас заялозеною правдою. Але не забуваймо ось чого: є стилі й стилі, — один стиль безумовно величний і прекрасний, інший йому не дорівнюється. Наука про стиль чи й граматика за норму бере стиль найкращий, і звичайно до нього тільки й закликає письменників, як до найдосконалішої форми. А письменники, що через мовне лінивство або через тупість не можуть опанувати засад найкращого стилю, звичайно й твердять, що вільно кожному письменникові мати свій власний стиль, і цією видуманою „волею" виправдують свою вбогість і лінивство. Для замаскування лінивства й незнання мови поети придумали навіть особливу засаду — licentia poëtica, маскуючи нею своє незнання мовних засад.

Отож, кожна мова росте й розвивається, кожна мова має своє власне обличчя. Індивідуальна мова — це квітка в лузі: кожна з них ніби різна, має свій колір і пах, але всі разом творять вони один прекрасний луг, спільну єдність, що милує нам зір і нюх. Бувають квітки

польові, бувають і добірні квітникові; так і мови різні: мова місцева й мова літературна завжди сильно різняться, як різняться й мови індивідуальні.

Індивідуальна мовна творчість письменника завжди пожадана, завжди потрібна. Але не може письменник корисно творити, коли він не знає навіть початкових основ мовотворчости. В наш час витворюється особливий тип письменника, — мови він не навчається, знає її тільки поверхово, та й то тільки те, що дало йому його село. Сучасний письменник не тільки мови глибоко не знає, — і вчитися її не хоче. На ваші мовні завваження тільки згірдливо подивиться зверху... „От собі видумлює щось старий професор"... І такий письменник чекає зшестя Духа Святого, що навчить його мови. Але Дух не сходить, а письменник нидіє в своїй говірці. На мовні завваження, скажемо, „Рідної Мови" відповідає тим, що переходить на бік її заклятих ворогів, пам'ятаючи гнів свій до могили... Знаю, що з-за цієї причини деякі письменники до рук не візьмуть „Рідної Мови", а деякі хоч і читають, але... крадьки, щоб люди не бачили. Бо, бачте, коли він пише, то вже мову й без навчання знає найкраще...

Отже, літературна мова позоставляє кожному мовно свідомому письменникові повну індивідуальну творчість, більше того, — закликає й заохочує його до цієї творчости. Але підкреслюємо тут вираз: „мовно свідомому", бо щоб стати мовно творчим, письменникові треба багато попрацювати для найкращого вивчення своєї мови. Кожна літературна мова має свої норми, і за ці норми звичайно свідомо не виходиться, бо вихід за них провадить до мовних „помилок", цебто порушень усталених норм.

Раз літературна мова має свої загальноприйняті норми, то все, що виходить поза межі цих норм, буде помилкою. А коли існують такі „помилки", як хвороба мови, то мусить існувати й мовна терапія. Ось цю мовну терапію, цебто лікування мовних хвороб наших письменників, найбільше плекає „Рідна Мова". Цебто, нікому мовно свідомому не стримуємо його індивідуальної мовної творчости, але вказуємо кожному на його мовні хвороби, що поганять нашу мову.

Мовна терапія — конечна й дуже корисна наука сучасности, бо наші письменники основно мови не вчилися й не вчаться, а тому роблять безконечні помилки навіть проти азбуки мови. Завдання мовної терапії — остерегти всіх від цих помилок і звільнити літературну мову від них, оберігаючи її чистоту. Але мовний організм, як живий і творчий, буде вічно мати певні недомагання, а тому завжди мусить існувати й мовна терапія, як наука. Мовна терапія — це не вигадка, але правдива наука, з вказівками якої мусимо конче й завжди рахуватися. Мова росте й змінюється, а тому може змінюватися й мовна терапія. Напр. удавнину звичайно казали: „сміятися чому", „вчитися чому", „дякувати кого" і т. ін. Пор. навіть у „Кобзарі" Шевченка: Вороги сміються їй 16, І нам стали сміятися 263, Всьому, всьому вчила 288, Вчити почали письму панят 357. А хто грає, того знають і дякують люди 41 (вид. В. Доманицького 1910 р.). Тепер так не говорять, — кажемо: Сміятися з неї, Вчитися всього, Дякувати тому. Цебто, що за однієї доби було звичайною мовною формою, те саме за іншої доби може стати вже предметом мовної терапії, як мовна „помилка".

Щоб ілюструвати вищеподані думки, наведу тут кілька прикладів із мови сучасних наших письменників, — нехай читач навбач переконається, що мовна терапія — найперша наука для наших письменників. Ось „Земна Мадонна" Євгена Маланюка 1934 р. Автор давніше пильно вчився рідної мови, тепер того, судячи з його останніх писань, він, на жаль, робить не стільки, як треба. Напр., наша мова вільно вживає коротких форм від прикметників якости (здоров, певен, згоден і т. ін.), але в жодному разі не вживає їх від дієприкметників, як то робить мова російська. А Є. Маланюк пише: Я — лихом виплекан і викохан у тьмі 27, Багряний схід задимлен 48, Прохожу зачарован 62, Степ гарматами пооран 67, Степ кістками засіян 77, Ось затамован тяг життя, імлистий час землі

— **розірван** 88 і т. ін. Сьогодні це все щирі русизми, — треба: виплеканий, викоханий, задимлений, зачарований і т. ін. Зрештою, — це мовна азбука, якої не переступить знавець мови.

Або ще приклад: для п. Є. Маланюка слово „**трясця**“ — це ніякий (середній) рід: Це ти, пусте, неплодне трясця 67, Люте трясця 25. Слово „купіль“ в літературній мові тільки чол. роду, а в Маланюка воно жін. роду: Вогненосна злива купеллю хресною була 62. Про яку ж індивідуальну мовну творчість говорити там, де „трясця“ ніякого роду?

Мова Ю. **Липи** в „Козаки в Московії“ 1934 р. не скрізь чиста. Так, уживає він арх. „устя“ зам. нашого „гірло“: Над устєм Висли 3, Від устя Висли 12. Русизм і: Вчили штуці (цебто: вчили штуки) 137. Уживає польських форм: обоятно 134, став надслухувати 122, зошит 54 і т. ін.

Але Липа сильно працює над чистотою своєї мови, й вона в нього навбач росте, а тому, скажемо, останній твір його „Нотатник“ т. І 1936 р. має вже зовсім добру соборну літературну мову.

Мова „Шестикрильця“ К. **Гриневичевої** дуже ряба й неодноманітна. Це головно сучасна гуцульська й покутська місцева мова, якої, звичайно, в XII в. в такій формі не було. І в більшості не архаїзми в неї, а просто сучасні локалізми. Взагалі ж переповнена ця мова полонізмами (на Велеса 9, на Хорса 39, на усіх богів 27, звільнив бігу 31, жубри 36 і т. ін.), русизмами (живо 9, будьто 13. 35, суятно 9, бистро 16, судьба 18, битва 23, впрочім 25, грудь 111, птичий 34, рукопашний 12, кукли 19 й т. ін.), локалізмами (гей, озуті ноги 8, приляг 8, ручай 18, малинами 13, глітно 29 і т. ін.). Думаю, що коли б К. Гриневичева писала тільки місцевою гуцульською говіркою, мова її була б краща, бо бодай однакова, не така ряба, як вона є.

Н. **Королева** в своїй повісті „1313“ звичайно пише доброю літературною мовою, але пощо вживати їй так багато „галицизмів“, яких уже виминають і самі галичани: щойно 5. 18, відмовляв слова 6, відмовляючи молитву 90, на ню 28, дрібоньких 29, не варта 36, скорше 40, сотками 43, місіонарів 51, заколисували 52, цукорки 65, зі себе 72, відорвати 73, порівнання 74, недосяжних вижин 79, забув на те 80, згадав на формули 80, соловія, соловію 84, врятувалося трьох ченців 103, вилискувала 110 і т. ін.

Не бракує й русизмів у словах і формах: Глузуючи над ним 19 (з нього), іще раніш (давніш) 38, возвеличити 68, заблудшу овечку 47, злочиняющих 95 і т. ін.

А вже „знищену пожежжю“ 101 (цебто: пожежею) не хотілося б бачити в п. Королевої; так само й „слабим єсьм чоловік“ 110 (людина слаба — слаб єсть чоловік).

В. **Пачовський** у „Гетьман Мазепа“ пише мішаниною, де переважає мова локальна: Дольської я любив ніколи 18, нас обдерли з війська 19, в тій потопі 21, вуй 23, ти ніщо не робиш 26, уже мені май близько до могили 31, пок живий 39, мужва 38, пожертвує свій край 41, усіх терть 55; Мотря: Мені казав мій тесть (цебто: свекор!), суддя Чуйкевич 56; де двох б'ється 59, надбігне 61, нечайно 61, звини ж нас 64 і т. ін. І це так говорять у Пачовського наддніпрянці!

Наголоси в Пачовського так само місцеві, в літературній вимові тепер не прийняті, напр.: є́вшан 20, переве́рну 21, заве́рну 21, у мо́їй 22, бу́ло 22, відсту́плю 23, вільно́ї 24, зніве́чити 29, при́знання 29, перве́нством 30, човно́м 32, сповни́лось 35, в приста́ні 36 і т. ін.

Б. **Кравців** багато працює над виробленням собі доброї літературної мови, й свого він досягне. А поки що, в його „Пісня пісень“ 1935 р. маємо трохи й місцевих слів і форм: любов двоїх 7 (двох), стіни на криші 15 (даху), цвітка 16 (квітка), станув 18 (став), го́род 21 (місто), не видали 21 (не бачили), зіходить 25. 41 (сходить), валяти 29, подивляти 36, привела би 39, ділає 47. Ато й місцеві наголоси: ме́не 11, сво́ї 17, зрани́ли 29, мо́го 30 й ін.

Думаю, що вистачить і поданих прикладів, щоб довести, що навіть видатніші письменники наші мусять пильно вчитися рідної мови, бо ж без навчання ніхто своєї літературної мови знати не буде. У нас нема твору, щоб у нім не було часом дуже разливих суперечностей

з прийнятими нормами літературної мови. Хто каже, що „Рідна Мова“ не визнає розвою мови, той не читав її й наших думок не знає або не розуміє їх. Ні, ми ввесь час працюємо тільки для розвою мови, заохочуємо письменників до творення індивідуальних стилів, але разом із тим творимо й наукову мовну терапію, бо ж у нас мовна „індивідуальність“ заходить часом так далеко, що „трясця“ вживають за слово ніякого роду.

Всякими дивоглядами переповнена наша літературна мова, а вони свідчать просто про мале знання своєї мови. К. Гриневичева в „Шестокрильці“ чомусь завжди пише: *д'мені, д'ньому, д'меті* і т. ін. Правда, не вона одна так пише, і не вона перша, бо так писав іще Франко в своїх віршах: „З вершин і низин“ 1887 р.: *д'мині, д'церкві* і т. ін. Маланюк навіть у „Земній Мадонні“ пише: *д'горі* 94. Запитую публічно всіх, що так пишуть: чому ставите тут ' апострофа? Чому не просто *д мені* але: *д'мені*? Апострофа ставимо для зазначення опущеного голосного, але ж тут нічого по *д* не опущено. Форма *д мені* — це гуцульська й покутська форма замість архаїчного *к мені*. У гуцулів почуєте: *к нему* — *ґ нему* — *д нему* (пор. Ґметро, Ґніпро, Ґністро і т. ін.), як звичайні форми. Отже, *д мені* — це *к мені*; це архаїчний прийменник *к*, що вимагає по собі давального відмінка. Хто пише *д' мені*, той думає, ніби це *д'* повстало з *до*. Це помилка, бо *до* вимагає по собі родового відмінка: *до мене*, а тут *д мені* = *к мені*.

Усе це показує, що в нас пишуть, самі не знаючи що. Цебто, що про рідну мову замало знають, хоч уперто беруть голос і в справах правопису.

Замість *к* може бути в нас *ік*, а в гуцулів *ід*. К. Гриневичева пише: *і'д Кмиті* 18, *і'д груди* 32 і т. ін., — пощо ставите апострофа по *і*?

Маланюк сіє апострофа навіть у таких формах, де того ніколи не роблять: *трева'* 10, *заквітча'* 13, *згаса'* 14, *кувінька'* 15, поруч: *напува* 15 і т. ін., — пощо ви це робите?

Чи може й це — індивідуальна творчість в ланці правопису?

На цьому кінчу. Подібні „недотягнення“ міг би наводити тут довгими сотнями, з писань усіх сучасних письменників. Але й те, що подав, добре ілюструє мою основну думку: письменники наші мусять таки д о б р е вчитися рідної мови. Роблячи такі терапевтичні завваження, ми не спинюємо розвитку індивідуальної мови, навпаки — ми допомагаємо йому.

Кидаючи гасло: Для одного народу — одна літературна мова, також не спинюємо розвитку індивідуальних мов. Треба тільки пам'ятати, що маємо певні вже усталені мовні норми, за які не виходимо, і що не можна вимогами „індивідуальної мовної творчости“ та „поетичної волі“ прикривати... незнання мови.

6. IV. 1936. Іван О г і є н к о.

Канадійська часописна мова.

Шкоди від мовного хаосу в Канаді.

Ось перед нами чотири канадійські українські часописи з року 1935: „Канадійський Фармер“ ч. 46, „Український Голос“ ч. 45; „Українські Вісти“ ч. 46 і „Новий Шлях“ ч. 45.

Як прочитаємо бодай редакційні статті тих часописів, то побачимо, який мовний хаос панує ще в нашій канадійській пресі.

Далі подаємо деякі місцеві слова й нелітературні вирази. В дужках — поправки.

„Н о в и й Ш л я х“. Осінню (восени), залежно від (як до), підчеркують (підкреслюють), проекти (проєкти), заховуватисямуть (заховуватимуться), відносно (щодо), з померших (з померлих), хаосу, який повстав на Україні (що повстав в Україні), принишкла внаслідок жорстокости (притихла через жорстокість), пять літ (п'ять років), південній фронт (південний).

„У к р а ї н с ь к і В і с т и“. Вісти (вісті), є учителі (є вчителі), священиків, котрі (священиків, що), людей, котрі (людей, що), зі своєї (з своєї, зо своєї), приміром (наприклад), зі згаданих (зо згаданих),

дільниці, які (дільниці, що), підсумки, яких (підсумки, що їх), печатались (друкувались), зі своїм (зо своїм), ріжниці (різниці), слабости (слабості), практичного значіння (зна́чення), за 15 літ (за п'ятнадцять років), справу, яка (справу, що), зі становища (зо становища), степенем (ступнем), на університеті (в університеті), прецінь (все таки), поучати (повчати).

„Український Голос". Посла, якого мали (що мали), завсігди (завсіди), булоб (було б), кождий (кожний), щоби (щоб), зачинають укладання своїх планів (зачинають укладати свої плани), належуть (належать), поріжнені (порізнені), ріжні (різні), звести до купи (докупи), колиб (коли б), в більшости (в більшості), в меншости (в меншості), примір (приклад), Українці є приготовані до використовування й розбиття не-українських голосів (українці приготовані використати й розбити неукраїнські голоси), лекшого (легшого), при партії, яку репрезентував (що репрезентував), що-ж (що ж), українського імени (українського ймення), іґноруванням своїх приятелів, або підляганням противникам (іґнорувати своїх приятелів, або підлягати противникам), люде (люди), минувша війна (минула війна), значіння (значення), кожда (кожна), зі способів (зо способів), жолудок оден (жолудок один), таке виходило з проповідий (проповідей), колишне (колишнє), нинішний (нинішній), на совітській Україні (в совітській Україні).

„Канадійський Фармер". Українському загалови (загалові), приміщуються у будинку (в будинку), всі они (вони), річі (речі), кождий (кожний), на всеуслишеніє верещить (голосно верещить), колиж (коли ж), потреба здійснення того клича (потреба здійснити те гасло), сегорічне (сьогорічне), чиж (чи ж), зі спільною (зо спільною), орґанізації, які ізза особистих упереджень (організацій, що через особисті учередження), як найбільше (якнайбільш), зі свята (зо свята), пошкодити святови, яке устроювали (пошкодити святові, що справляли), трох (трьох), торжество (свято), суму, яка (суму, що), булоб краще і достойніше (було б краще й гідніше), не поносять вини (не винуваті), зарядів, які (зарядів, що), ті людці розібють найшляхотнійші починання включно з комітетом для ратовання голодних на Україні, який на весні сего року впав жертвою довголітних шкідників (ті людці розіб'ють найшляхетніші початки рятувати голодних в Україні, започатковані комітетом, що на весні цього року впав жертвою довголітніх шкідників), українського народа (народу).

Вище подані приклади показують, що згадані часописи пишуть бев апострофа; замість „в Україні" пишуть „на Україні"; замість сполучника в підрядних прикметникових реченнях „що" пишуть „який", „котрий"; замість дієйменників уживають іменників на -ння й -ття; багато місцевих слів та невідповідного писання.

Така розбіжна писанина приносить українському народові великі шкоди. А саме:

Перше — вона понижує особу редактора. Бо як є одна українська літературна мова, що нею наші найліпші письменники й фахівці тієї мови пишуть, то святим обов'язком кожного редактора є не тільки тією мовою писати, але також бути на сторожі тієї мови, пильнувати, щоб нею писали й говорили інші. Коли ж редактор не старається той свій обов'язок належно виконати, то він не на своїм місці, і як такий, повинен відступити те місце тому, що буде роботу цю провадити, як слід.

Друге — така хаотична писанина підкопує престиж часопису. Ось на українській лекції розбираємо правильність мови даного часопису. Учні середньої школи, що опанували деякі правила нашої літературної мови, сами бачать, що той часопис неправильно пише. Про це знатимуть батьки, знатиме околиця. І тоді як той часопис апелюватиме на „пресовий фонд", або на „ювілейний фонд", — чи люди можуть його підтримати, як він навіть не старається писати взірцевою мовою!

Третє — така писанина педагогічно шкідлива. Психологія вчить, що ми найліпше пам'ятаємо, як писати слова, через враження зору й слуху. Цей досвід

ми набираємо читаючи. Читати — значить тихенько говорити. Отже тут наші два найголовніші змисли, зір і слух, обопільно один одного підсилюють і реґіструють написані слова в нашій пам'яті. Неправильно написане слово, або нелітературний термін, лишаються в нашім умі так само, як і правильні слова. Отже, ми, чи хочемо, чи не хочемо, як тільки прочитаємо, то несвідомо навчаємось неправильних слів, нелітературної мови. Пізніш, якщо хочемо йти з духом часу, мусимо ці небажані слова переучувати. Яка тут страта часу й енергії, і скільки плутанини! Чи ж не ліпше одному редакторові вивчити мову, як слід, писати тією мовою й не засмічувати тисячі голів? Ось тут власне лежить велика духова відповідальність редактора! Воно так виглядає, що як кожна професія вимагає приготування, іспитів, то редакторська в цім випадку винятково відповідальна. Видно, щоб бути українським редактором, то на те непотрібно ніяких мовних кваліфікацій!

Четверте — така хаотична писанина не естетична. Українська літературна мова — це краса й гармонія. Краса ушляхетнює душу. Шляхетність — ознака культурности. Отже часопис, що не пише по-літературному, замінює культуру на вульгаризм, затуплює естетичне почуття читача, і тим способом не ушляхетнює його душі.

П'яте — нелітературна часописна мова — це неморальна трансакція. Англійський практичний сенс вимагає, щоб за добрі гроші дістати добрий крам. Читач за український часопис платить більш, ніж за англійський у такій самій формі. Отже він має право вимагати, щоб той часопис був хоч взірцевою мовою написаний. Бо чи ж головно не для мови він його передплачує? Новинки він вичитає в англійськім часопису; а ідеологія, що плекає тільки ненависть і роздор до свого брата, таксамо йому вже надокучає. Він передплачує український часопис головно тому, щоб учитися з нього своєї рідної мови; а ще, щоб показати приклад своїм дітям і заохотити їх вчитися тієї мови. Отже, як даний часопис не задоволить цієї мовної вимоги, він тоді — фальшивий крам.

Шосте — часопис, що не пише взірцевою мовою, але говірковою, не має права ставати в обороні українського патріотизму й соборництва. Бо як же має він підбирати міну національного пророка й кричати, щоб українці в Канаді плекали українську мову, як він сам тієї мови не шанує, бо нею не пише! Як має він бідкатися українською культурою, коли сам душі культури — мови, не культивує! Як же грати на патріотичній струні, торочути про соборність України, коли нема соборности в мові? Ось наш правопис: Один часопис пише „тож", другий — „то-ж", а третій — „то ж".

Всі фахи мають свої З'зди в Канаді. З'їжджаються на конференції робітники, фармери, учителі, священики, крамарі, тільки не з'їжджаються канадійські українські редактори — ті, що беруться всіх навчати. А добре було б вже раз з'їхатися й постановити хоч писати одним правописом.

Сьоме — може найголовніше — така хаотична писанина показує, що в нас брак дисципліни. Бо що ж є освіта, як не умова дисципліна? Що виховання, як не дисципліна поведінки? Краса — дисципліна чуття; культура — дисципліна людської енергії; організація — дисципліна ідеї; нація — дисципліна волі всіх своїх племен. Народ без дисципліни — не народ, а товпа, етнографічна маса. Ось де наша Ахілева п'ята. Державу творить нація; націю творить дисципліна волі; таку волю витворює дисципліна ідеї; а таку ідею творить дисципліна слова. І де ж нам до держави, як ми навіть не хочемо причинитися до дисципліни нашої мови (див. про це статтю Ів. Огієнка: „Без спільної літературної мови нема нації". „РМ" 1936 р. ч. 9). Отже, тут власне та наша розлізлість, розхлябаність, отаманія. Ми тримаємо розлив нашої енергії на мілині, і не хочемо її скупчити на вузьке русло, щоб вона швидко плила й рвала береги наших перепон. Ми ще думаємо про мілку калюжу нашої розхлябаности, і жаль нам її лишати!

Дисципліна нашого слова нам конечна. До тієї дисципліни прилучилися наші

найбільші письменники, поети, авторитети-україністи, інституції й видавництва. Хоч ця праця йде поволі, однак усе ж вона прямує до того, щоб ми мали одну, добре вироблену, здисципліновану нашу українську літературну мову.

Остаточно, мусимо бути справедливі, щодо української преси в Канаді. Не згадати додатньої сторони було б односторонньо. Потішаюче — що канадійські часописи вже стараються писати літературною мовою, хоч декотрі дуже поволі. Найбільш зблизилися до літературної мови „Новий Шлях“ і „Західні Вісті“. „Український Голос“, а особливо „Канадійський Фармер“ не поспішають. Приємно запримітити, що „Новий Шлях“ і „Українські Вісті“ правильно чергують сполучники *і* і *й*, та прийменники *у* і *в*. „Новий Шлях“ передає букву *ґ* в чужих словах через *г* і в них же не м'якшить *л*.

Мусимо також признати, що це переходовий період історії нашої літер. мови. Отже не диво, що покищо панує в нас такий мовний хаос. Маємо надію, що цей мовний хаос незабаром ізникне. Ми вже й так зробили величезний поступ в нашій мові. Сподіваємось, що дороку ті наші канадійські часописи, що взяли собі за ціль опанувати літературну мову, будуть писати на сто відсотків тією мовою. Ми більш, як певні, що дороку вони навіть не злякаються апострофа, як тепер вже не лякаються таких слів, як: різний, флота, географія, тієї, звідкіля. Як це станеться в Канаді, то це буде велике культурне Свято наше. Свято Рідної Мови. Це буде угольний камінь під нашу державу.

Канада. Ілля Шклянка.

Наука про рідномовні обов'язки.

Рідномовний Катехизис.

XXV. Учений і рідна мова.

1. Кожний учений мусить якнайкраще знати свою соборну літературну мову й вимо́ву та соборний право́пис, а також науку про рідномовні обов'язки.

2. Кожний учений мусить бути зразком доброго знання́ своєї літературної мови.

3. Учений мовознавець мусить усі сили свої віддавати найперш на ство́рення всенаціональної літературної мови.

4. Учений мовознавець мусить завжди пам'ятати, що цариця мовознавчих наук — то складня, основа доброго розвою літературної мови.

5. Кожний учений мусить писати свої праці, особливо ж шкільні підручники, тільки соборною літературною мовою, щоб вони тим самим ставали всенаціональним добром. Писати наукові праці місцевою мовою недопустимо.

6. Кожний учений мусить працювати для вироблення й усталення найкращої наукової термінології з свого фаху.

7. Кожний учений мусить непохитно дотримуватися засади: для одного народу — одна наукова термінологія.

8. Кожний учений, пишучи в чужомовних виданнях, мусить конче дотримуватись правд своєї національної науки.

9. Кожний учений, розмовляючи з ученим чужонаціональним, обов'язаний боронити правд своєї національної науки.

10. Мова „наукова“ — це та ж сама соборна літературна мова, тільки без ознак „поетичної мови“.

11. Кожен учений мусить пам'ятати, що ясний і простий стиль — то найкращий стиль, а „популярний“ виклад — то найцінніший виклад.

12. Учений, що пише неясно й „непопулярно“, працює тільки для небагатьох вибраних.

13. Недержавний народ мусить пильнувати, щоб його вчені спеціялізувалися головно в науках національних, що підносять свідо́мість народу й що ними чужа наука відповідно займатися не бу́де.

14. Звичайно цитуємо дослівно. Але роблячи цитату з письменника, що не додержувався соборної літературної мови й одного правопису, можна в цитаті змінити правопис на сучасний, а то й повиправляти локалізми, якщо від того не зміняється зміст цитати.

15. Цитуючи з чужої мови, не зловжи-

вайте довгими цитатами з оригіналу, — перекладайте їх на рідну мову.

16. Оголосивши учений якусь працю чужою мовою, мусить подбати, щоб була вона оголошена й мовою рідною.

17. Кожний учений мусить добре знати десять заповідей простого писання (див. розділ XXVI).

XXVI. Десять заповідей простого писання.

1. Ясний і прóстий стиль — то найкращий стиль.

2. Пильнуймо писати так, щоб нас усі розуміли; думаймо про це, починаючи писати.

3. Ніколи не забуваймо про те, що наше писáння може читати й селянин.

4. „Популярний“ виклад корисніший за виклад „науковий.

5. Нема стилю „наукового“ й „ненаукового“, — є тільки стиль ясний і неясний.

6. Хто пише неясно, той проповідує в пустині й мало допомагає розвиткові культури свого народу.

7. Є два способи дýмати: складний спосіб „інтелігентський“ і простий нарóдній. Таке розбиття надзвичайно шкідливе нарóдові й нації.

8. Складного „інтелігентського“ способу дýмати широка маса мало розуміє. Пам'ятаймо це, пишучи.

9. Складний „інтелігентський“ спосіб дýмати сильно шкодить розвиткові нашої загальної культури, бо його розуміє тільки обмежений круг інтелігентних читачів.

10. Кожний працівник пера мусить дбати, щоб у його писáннях запанував тільки нарóдній спосіб дýмати, цебто спосіб прóстий і ясний, легко зрозумілий для широких мас.

XXVII. Для одного народу — одна наукова термінологія.

1. Як єдність літературної мови, вимови й правопису, так і єдність наукової термінології конче необхідна для кожного народу, бо допомагає розвиткові науки й витворює корисне почуття одности народу.

2. Усі вчені в усіх своїх наукових працях, а надто в шкільних підручниках, мусять конче дотримуватися однієї для цілої нації спільної, наукової термінології.

3. Єдність наукової термінології — це сильний двигун розвитку науки, а тим самим і культури народу.

4. Єдність шкільної термінології: граматичної, математичної, природничої й т. ін. по школах, у підручниках і в наукових статтях необхідна насамперед; недотримання цієї вимоги сильно шкодить моральному розвиткові літературної мови.

5. Шкільну термінологію складають учені мовознавці, до життя запроваджує уряд, а громадянство карно приймає її.

6. Найкорисніша для народу наукова термінологія — своя рідномовна, на засадах своєї мови оперта.

7. Своя добре створена й усталена національна наукова термінологія сильно збільшує цінність культури народу.

8. Кожний науковий термін мусить відповідати таким засадам: 1. мусить бути створений на рідномовній основі, 2. мусить найповніш віддавати вложену в нього думку, і 3. не мусить викликати ще й іншого розуміння.

9. Цілий нарóд мусить пильно дбати, щоб його шкільна термінологія: граматична, математична, природнича й ін. конче міцно усталилася й тим стала культурним дорібком усієї нації. Без найконечнішої потреби не вільно міняти шкільної термінології.

10. З бігом часу можна міняти тільки другорядні невдалі шкільні терміни, завжди пам'ятаючи, що для розвитку культури й всенаціональної свідóмости народу стократ корисніш мати одну, хоч і недосконалу, але соборну термінологію, ані ж термінології індивідуальні (особисті), хоч би й ліпші.

11. Недержавний нарóд, що прагне стати державним, мусить заздалегідь пильно вироблювати собі й найрізнішу технічну термінологію цілого державного життя: комунікаційну, військову, правничу, урядову, канцелярійну, шкільну й т. ін. У народу державного всю цю термінологію творить ціле урядове життя, а в недержавного — державна свідóмість інтелігенції.

XXVIII. Інтелігенти вільних професій і рідна мова.

1. Кожний інтелігент вільної професії: лікар, адвокат, інженер, дентист, кооператор, купець, агроном, ветеринар, землемір, нотар, артист, маляр і т. ін. обов'язаний знати свою літературну мову й розмовляти тільки нею зо своїми клієнтами й тим самим ширити знання цієї мови й підносити повагу до неї.

2. Свої судові промови адвокати мусять виголошувати, де того закон не забороняє їм, тільки своєю соборною літературною мовою.

3. Усі інтелігенти вільних професій мусять дбати про добрий розвиток своєї фахової термінології.

4. Кожний інтелігент, що виправдує своє незнання соборної літературної мови нефаховістю, прикриває тим тільки своє мовне лінивство та рідномовну політичну несвідомість.

5. Маляри-артисти, скульптори, композитори й т. ін. недержавного народу, що служать виключно „чистому мистецтву“, а свої національно-громадські мотиви оминають, чужі й некорисні для свого народу.

6. Усі інтелігенти вільних професій у своїм родиннім житті обов'язані вживати тільки соборної літературної мови, щоб своїм прикладом заохочувати до того й інших.

7. Інтелігент, що не знає Науки про рідномовні обов'язки, не є свідомий член нації.

8. Кожний інтелігент, виступаючи з публічною промовою, мусить виголошувати її тільки соборною літературною мовою.

9. Усе громадянство мусить конче вимагати від своїх промовців-інтелігентів уживати в публічних промовах тільки соборної літературної мови.

10. Кожний інтелігент, говорячи з селянами, нехай уживає тільки літературної мови, підносячи тим повагу до неї й заохочуючи й селян знати свою книжну мову.

XXIX. Державна служба й рідна мова.

1. Урядники на державній та громадській службі мусять добре знати свою соборну літературну мову й вимову й свій соборний правопис.

2. В урядовім листуванні, а також у зносинах із петентами, урядовці вживають соборної літературної мови й вимови й соборного правопису.

3. Коли урядник служить на чужонаціональній службі, то в своїм приватнім житті мусить конче виконувати всі рідномовні обов'язки свого народу.

4. Якщо урядник служить на чужонаціональній службі, а в своїм приватнім житті не виконує всіх рідномовних обов'язків свого народу, то він дошкульно зраджує свою націю й уже не є її членом.

XXX. Десять рідномовних заповідей для емігранта.

1. Тільки рідна мова найсильніше в'яже тебе з Батьківщиною, а тому вживай цієї мови скрізь, де можливо й де того не забороняє тобі місцеве право.

2. Хто забуває чи не шанує рідну мову, той рве зв'язок із Батьківщиною й тим дошкульно зраджує її.

3. У себе вдома розмовляй тільки рідною мовою. Це принесе тобі душевний спокій і насолоду в житті.

4. Шануй земляка свого й розмовляй із ним та пиши до нього тільки рідною мовою.

5. Зберегай своє особове ім'я й родове прізвище в національній формі, й ніколи не міняй їх на чужі. Найменша зміна їх — то вже крок до винародовлення.

6. Сумлінно навчай дітей своїх рідної мови й рідномовних обов'язків. Пам'ятай, що невиконання цієї заповіді стане найбільшим непрощенним гріхом твоїм супроти Батьківщини.

7. Сумлінно подбай, щоб закласти рідну школу для дітей твоїх, яка навчила б їх не тільки рідної мови, але й рідномовних обов'язків.

8. Пам'ятай, що побратися з чужинкою чи з чужинцем — це початок забування рідної мови, непрощенної зради Батьківщини.

9. Закладай „Гуртки плекання рідної мови“ й сам діяльно працюй у них. Кожного року конче уряджуй „Свято рідної мови“.

10. Завжди пам'ятай, що наймиліша мова в цілому світі — це твоя рідна мова.

XXXI. Рідномовні обов'язки в стосунку до чужинців.

1. Шануй чужу мову, але вимагай і від чужинців так само шанувати й твою мову.

2. Перед впливовим чужинцем ніколи не ховай своєї народности й сміло борони свою рідну мову.

3. Живучи серед чужинців, сміло розмовляй зо своїми скрізь: на вулиці, в публічних домах, в вагоні, в трамваї й т. ін. тільки своєю рідною мовою. Тільки національно несвідóмий ховається перед чужинцями з своєю рідною мовою.

4. Приходячи до дому чужинця, говори його мовою. Але коли до тебе приходить чужинець, що розуміє твою мову, він мусить ушанувати твій дім, й ти розмовляй із ним своєю рідною мовою.

5. Заходячи до чужого склепу на твоїй землі, говори тільки своєю рідною мовою. Як тебе не зрозуміють, піди до іншого склепу й купи там, де тебе зрозуміють. Це право твоє.

6. Продаючи речі своєї праці на своїй землі, розмовляй з покупцями тільки своєю рідною мовою. Якщо тебе не зрозуміють, продай тому, хто тебе зрозуміє. Це право твоє.

7. Коли до тебе на твоїй землі звертається хто з запитом чужою мовою, а ти не маєш переконáння, що він твоєї мови не розуміє, відповідай йому своєю рідною мовою.

8. Кожний свідóмий громадянин, говорячи з чужинцем або пишучи в чужомовних видáннях, мусить боронити правд і добра свого народу.

XXXII. Рідномовні обов'язки в мішаних подружжях.

1. Ціле громадянство мусить пильнувати, щоб його члени не входили в мішані подружжя.

2. Мішане подружжя звичайно провадить до мовного винародовлення, найбільшого гріху супроти своєї нації.

3. Кожний член мішаного подружжя, коли не хоче винародовитися, мусить виконувати всі рідномовні обов'язки свого народу.

4. Коли дружина твоя чужомовна, ти мусиш пильно подбати, щоб у родині панувала твоя рідна мова й щоб діти твої навчилися рідної мови ще з першого року життя. Без цього — діти твої страчені для нації.

XXXIII. Чужі слова в рідній мові.

1. В кожній мові, особливо в літературній, багато чужомовних слів.

2. Чужі слова діляться на дві групі: а. Слова давнопозичені, сильно в мові засвоєні й загальнознані, — це а к т и в н і чужомовні слова, і б. Слова нові, в мові малознані й легко заступлювані своїми словами, — це слова я л о в і..

2. Кожна літературна мова пильнує не вживати ялових чужомовних слів, все замінюючи їх своїми відповідниками. Збагачуйте свою літературну мову, й не вживайте чужих ялових слів!

4. Хто легковажно вживає чужих ялових слів, той сильно шкодить нормальному розвоєві своєї літературної мови.

5. Механічний переклад слів чи виразів із чужої мови зветься к а л ь к а. Не вживайте в вашій мові кальок, бо вони сильно й глибоко занечищують літературну мову.

6. В виданнях, призначених для широкого вжитку, а особливо в часописах та журналах, конче оминайте ялові чужі слова, заступаючи їх своїми рідними. Коли ж такого слова вживаєте, конче поясніть його коротко й зрозуміло, як що це в виданні популярнім.

(Кінець буде). Іван О г і є н к о.

»Слово про Ігорів полк« С. Гординського.

У своїй передмові автор каже: ...„треба вкладати в ритмічну форму вже готові, незмінні образи"... (ст. 7). Сядем читати переспів, переконані, що автор не змінятиме образів. Або: „Архаїзувати переклад з архаїчної мови вважав пере-

кладач недоцільним. Його завданням було перенести простірно цей твір із минулого в сучасне“ (ст. 8). Гаразд, автор не буде архаїзувати, автор зодягне твір у нову сучасну форму. І ще. Покликавшись на славного перекладача-класика М. Зерова, підтверджує: „Найважніша річ, якою не можна поступитися нівчому — зразковість мови“ (ст. 7). Слушно. Це для нас найважніше: сподіваємось зразкової літературної мови. То ж зміст готовий, ідеї є, — тільки гарну нову шату дати (не кажу, що це легка річ), бо „діло поета-перекладчика з поетичного матеріялу Слова витворити щось суцільно-естетичне“ каже М. Грушевський (Історія укр. літератури II. 178), а за ним і О. Брюкнер (Słowo o wyprawie Igora — вступ до перекл. Ю. Тувіма ст. XV).

І зараз на початку треба буде зробити застереження перед хибним розумінням зразковости мови. Гадаю, що це не тільки: оминати місцеві слова та не архаїзувати непотрібно, не тільки давати поправні граматичні форми й бути в згоді з найістотнішими, нераз надзвичайно чулими, — вимогами складні, — тут треба берегти повсякчасно чистоту стилю, права милозвучности, духа мови, не протиставитись звичаям семасіології та не сходити на манівці, що їх ані народня мова, ані наші кращі письменники не знають.

Так і подивімось на переспів Слова С. Г-ого.

1. Архаїзми (слова, форми, фрази) — їх не мало в перекладі. Напр.: Мислею, у мислях, змислити (ст. 11, 25), поскочить, поскочиш (11, 21), стягнувши ум, ум, умом підлетів би (12, 15, 14, 29), туго (12), комоні, комонем (14, 16, 43), борзі (14, 43), копіє (14), поли (15), стязі (16, 24, 36, 39), тули (17, 41), теліги (18), черлені, черленими (18, 19, 20, 35), калені (19, 23, 30), світ повідають зорі (20), шелом'янем (20), паполомі (22), іноходцях (22), харалужних, харалужими, харалуг (23, 26, 30, 34), кровію (23), пир (24), обида (25), поход (25), птиць (25, 39), лад, ладиних, ладу (25, 40, 41), гридницю (26), в кощеєве, в кощея (27, 33), заборола (27), покров (28, 35), месть (29), ронити (30), сідина (30), путь (33), папорзі (33), пригвоздити (39), господине (40, 41), ковилі (40), пресвітлеє (41), віти (44), в'ються голоси (46) — в сучасній літ. мові в'ються: кучері на голові, огірочки в (на) городі, часом: люди з болю.

Усі ці архаїзми, — як бачимо, їх не так уже мало, — дуже легко можна б заступити гарними сучасними літ. словами.

2. Говіркові (місцеві) й „регіональні“ слова та форми. Не мало й цього. Ст. 12: найскорше — зам. найскоріше, найшвидче (І. Огієнко: Сл. м. с. 95). Ст. 17: кормило — зам. годувало (І. Огієнко: Сл. м. с. 46); вістря списи — зам. списá (І. О. Сл. 97); дома — зам. вдома (І. О. Сл. 30). Ст. 20. хмари надтягають — зам. хмари пливуть, сунуть. Ст. 20 і 43: ріки плинуть, плине — зам. пливуть, течуть; пр.: Тече річка невеличка. Ст. 20: тріпотять — зам. тріпочуть, бо походить від тріпотати (І. О. Сл. 106), а дієслова на -ати належать до групи 1-ої. Ст. 21: замерехкочеш — зам. блиснеш, заблищиш, замерехтиш (мерехтіти, а не: мерехкотіти). Ст. 23 і 28: хмурний (вечір) — зам. хмарний, чи темний, бо: хмурне обличчя (І. О. Сл. 113). Ст. 23: (харалужних) спис — зам. (залізних) списів (див. увагу до ст. 17). Ст. 23 і 38: кістками — зам. кістьми (І. О. Сл. 44). Ст. 25: брязкати — зам. бряжчати; це слово можна б аналізувати стилістично, аналогічно до: дзвонити — дзвеніти (див. ув. до стор. 29 частина 1), та тільки різниця тут складніша й делікатніша. Ось кілька прикладів: Угору руки піднімали, та кайданами бряжчали (Плач невольників). Бряжчать чарки (П. Артемовський-Гулак: Твардовський). Бряжчать цимбали, чарки, остроги, гроші. Брязнув грішми, гроші забряжчали; брязнув ланцюгами, ланцюги забряжчали; брязнув калиткою, а там забряжчало. Брязкає кораликами, металевими китичками, гіллячкою по шибі, шаблюкою об камінь... Тут відповідніше до тексту: скарбами срібно-золотими бряжчати, а не: брязкати. Ст. 26: присиплював — зам присипляв, приспав, приборкав був. Ст. 27: прославлюючи — зам. прославля-

ючи, славлячи, краще: прославляють, вихваляють. Ст. 29: розпостерлись — зам. простяглись, розсіялись, розповсюдились. Ст. 31: зневажувати — зам. зневажити, зневажати, давати (дати) на поталу. Ст. 33: гаті — зам. греблі, мости (мостити). Ст. 39: нині — зам. тепер, сьогодні. Ст. 40: вмачаю — зам. вмочаю, омочу, замочу. Ст. 40 41: розкидуєш — зам. розкидаєш. Ст. 42: опівніч — зам. опівночі (бо на питання: коли). Ст. 42: задудніла — зам. загула, загуркотіла.

3. Недокладності й відхилення щодо змісту. Ст. 12: „Редедю-хана між касогами убив". Як з оригін. тексту видно, то не між касогами, а перед їх полками. Ст. 39: „Й не разом коней поять". Де взяв перекладач коней і поять? У тексті читаємо: копія поютъ, — т. зн. списи співають (грають, свищуть, хурчать). Ст. 42: „Ігор... спросоння по полях блука". Згідно з текстом Слова, втечу незабаром зауважила половецька сторожа. Якби Ігор сонний блукався — то його швидко зловили б. Він не дрімав і дорогу гаразд обміркував, та ще й доброго помічника-поводатора мав.

4. Коректура. Ст. 14. Ця сторінка переставлена; повинна б іти за 17-ою. Не знаємо, з якого видання перекладав автор (у нас під рукою тільки текст В. Перетца), але ж таке саме переставлення бачимо в польському переспіві Ю. Тувіма. Ст. 39: „У Рюрикових воїх". Повинно бути: у Рюрикових воїв. Ст. 46: „В церкву Пигорощі". Треба: в церкву Пирогощі.

5. Правопис. Апострофів перекладач не признає. Так же ж і деяких інших знаків, нпр. зза — зам. з-за (ст. 42) і т. п.

6. Неологізми. Неологізмів у переспіві небагато: Ст. 19: бран (полон) — від брати і давніших уже: бранець, бранка. Ст. 30: багатовойний — не можна сказати, що вдалий. Ст. 45: дівчині гарноокій — це вже за класичними зразками (синьоока Атена).

7. Про незвичні звороти-фрази, невідповідні сполучення, помилки проти стилю й синтакси в перекладі С. Гординського пишу в „Рідній Мові" окремо.

Підсумки. У вступі обіцяв автор пильнувати зразковости мови, духа її, стилю. Цього завдання — як показують уваги — не виконав. Архаїзмів та місцевих слів теж немало, хоч автор проти архаїзації сам виступив, а других не повинно бути.

(Заввага. На цьому тлі просто несамовито виходить стаття С. Гординського в журн. „МИ" (Зима 1936), де Павло Тичина чи не... блазень (!), а Максим Рильський — і не варт, щоб його шкодувати... Автор статті дуже далеко відійшов від поетичної дійсности та її критеріїв. То ж Тичинин „Золотий Гомін", або його „Дума про трьох вітрів", чи „Арфами" напевно цінніші, ніж всі поезії — не тільки С. Г-ого, але й усіх сучасних українських поетів. І якби Тичина більш нічого й не написав, — цього було б досить, щоб йому запевнити перше місце. На таку поезію (то ж то музика, спів, барва, рух, — і разом із цим велика ідея!) — чекала наша література від Шевченка, Франка, Грінченка, Лесі Українки.

Не менш можна б сказати про М. Рильського. Його класичним високомистецьким творам сучасна література завдячує великий поступ і небувалий розквіт. Безсмертність здобув собі М. Рильський незрівняним перекладом Пана Тадеуша й сонетів.

І слушно каже П. Карманський у своїй великодній статті „Два покоління", що молоді „волюнтаристи" опльовують те (старше), на чому самі зросли, чим іще живуть і мабуть іще довго житимуть).

Якже ж нам дивитися на переспів Слова С. Г-ого? Якби він у цілому не годився, — то й не треба було б стільки часу тратити. Між рядками, переліченими тут, є речі гарні, місцями є й дуже гарні. Переспів Г-ого це: з журбою радість обнялась, але ж тая журба таки на перше місце висунулась.

Різноманітний розмір віршовий в окремих частинах Слова міг би засвідчити про досягнення новітньої поетичної техніки, — якби він вийшов удалий. Нажаль, — перечитавши польський переспів артиста Ю. Тувіма й порівнявши його з переспівом С. Г-ого, — такого переконання набрати не можна.

Як не надіятись на грунтовне перепрацювання переспіву в майбутньому,

і поставити питання руба: для кого цей переспів? то доведеться відповісти: poëta oleum perdidit. Для інтелігенції — річ слаба, для школи — непедагогічна (вчити на помилках), для широких мас народніх — мало зрозуміла (стиль, словорозміщення, архаїзми і т. п.).

Справді варт було не шкодувати труду й доложити більше праці, більш уваги, щоб для достойного вшанування 750-ліття твору дати досконалий переспів у руки всім. Б. В. Кобилянський.

Рівне. В березні 1936 р.

Мово перлино!

Мово перлино, о мово ти рідна,
Завжди чаруюча — дана нам Богом!
Часто буваєш в своїх за порогом, —
Все ж ти багата, хоч долею бідна.

Ти промениста, мов сонечко в літі,
Сяєш і грієш промінням обнови!
Хто не пізнав твого щастя й любови,
Той ще аж досі в чужому лахмітті.

Мово перлино! — В своїх ти в руїні,
Все ж ти ніколи не зломна, не квола!
За́вжди, мов юнка, міцна ти й бадьора,
Квіточко рясна усій Україні.

16. III. 1936. Гр. Домашовець.

Прізвища в Михнівці й Бистрому Турчанського повіту[1].

Андру́сик (записаний) — Ми́мішь (кличуть). Асафа́йло — Колцу́н, Ковцу́н. Ба́бець — Ку́рчьин. Бі́рчьик — старі метрики: Бірцьо. Бурдьа́к. Бу́чьок. Візньа́к — ст. метр. Возняк. Галаба́н — вимерли. Гасьу́к — Тогани́ха. Грине́вичь — в метриках Гриньевичь — Саґа́н, Саґанів. Гри́цик — Лима́к, Зьели́к, Ко́вцьів, Ру́дого — Ру́дий. Гуда́к. Ґавда́н. Ґавда́н Оньі́фро — ст. метр. Оньі́фрьо. Дньістра́н — Дньістря́н. Дриги́ничь. Дубе́й. Дуньо́. Калимі́ни — князі, вимерли. Ка́сичь. Крис — ст. метр. Крись; кличуть: Кри́са, Росольа́нка, Чьве́рик, Чьве́риків. Ла́панець — Хма́ричь. Лисе́йко — ст. метр. Лесенко від Лесь — Анталаків, Шьимо́нчьик, Бабі́йчьик, Соколів, Куба́й, Куба́їв, Ґу́цул. Мака́рь — Ле́шьків, Павли́ничь, Ґала́нка, Ґальа́нчьин, Ко́бат, Ко́батів, Да́нчьиків. Мицьа́к. Мілько́вичь — Угри́нів. Напу́да. Ону́фрик — Павлівський. Пахо́лик. Петричько́вичь — Ко́злик. Пипя́к — Мака́рчьик. Пи(е)ри́ло — Синьачо́к, Синьаків. Пізньа́к. Пришьльа́к — Са́вків. Рапа́чь — Воробчьи́шьин. Ря́бик — ст. метр. Ра́бік (дві родині, мабуть від раб). Село Ря́бе — офіціяльне Ра́бе, вдавнину Раби́. Сенчьишьа́к — ст. метр. Синчишак. Смольи́й — Козу́лин, Макарів, Яки́мів, Яки́мчьиків. Сокіл. Со́луб — вимовляють: Со́луп. Сьічько́вичь — ст. метр. Шишковичь. Танчьа́к — Вихівчьа́к, Марунчьа́к, Марунчьаків, Ге́ньів або Ге́льо. Тьу́рдьо — Дьу́рдьо. Удичь (шляхтич) — Ро́зстрисів, Ґу́льчьин. Уха́ль — Гале́сичь. Хала́к. Чьупі́ль — Іванків, Гру́бик, Гру́биків. Цеба́к — Па́ланчьин. Цельу́х — Учьі́ль. Шьи́мін — Юза́к. Шьи́шьак.

Би́стрий; офіціяльне: Би́стре.

Берхольа́к. Дра́бичь. Дуби́й; частина села Дубиі́вка — Кова́льчьин, Кріль, Чьупіль. При́стащьин. У́трина — Ігнати́шьин. Куба́й — На Ріках (від „ріки"); Митри́щьів, Більа́вчьик. Кунцьа́к — Николайків, Самсони́шьин, Кучьиря́вий. Ли́ло — Бу́чьків, Дириви́ник, Ігнати́шьин, Грица́к. Матьішьа́к. Оле́ничь. Пахо́вичь. Рі́зень — Ба́рник. Сенчьишьа́к — Бабя́к, Анде́лик Чьервони́шьин, Корогва́й. Смеричьа́н, ський. Сушьи́нський (з Чорної). Це́пінь — Ва́щьик. Цьуро(ьо) — Суха́рчьин, Пи́сарик, Мо́ндзик, Бідник. Шьа́йдичь — Шьа́йда. Шьивя́к. Шьи́мін — Миха́йлищьів, Митрусе́йків.

о. Юрій Кміт.

[1] За підмогу щиро дякую о. Гр. Канді.

Наша спільна мова.

Оповідання.

„Для одного народу — одна літературна мова“. І. Огієнко.

Вони перейшли Збруч, востаннє з невимовним жалем глянули на рідні ниви й пішли собі шукати щастя в чужій стороні. Крім рідної мови й мови російської, на якій вони виховувалися в російських школах, вони ніякої іншої мови добре не знали. Але ж вони вступили в край, де люди говорять нашою ж таки мовою, хоч трохи відмінною від тієї, яку вони звикли до цього часу чути щодня, але все ж таки нашою.

— Ну, як трапиться нам розмовляти з поляками, то хоч польської мови ми зовсім не знаємо, все ж таки й з поляками зможемо скоро порозумітися, бо польська мова — то ж таки слов'янська мова, так, як і наша, а слов'яни ж усі говорили колись однією мовою.

Так думали всі вони.

Дорога вилася поміж житами й шла на гóру. Куди саме — ніхто з них не знав.

— Куди ж ми підемо? — спитав Хропко.

— А ось ходімо цією дорогою, — відповів йому Стецько.

— Куди ж вона йде?

— Певне, до якогось села, а, може, й до містечка.

Вечоріло. Всі були змучені й мало хто з них мав якісь особисті наміри. Всім хотілося одного — вернутися до рідного краю, до родинного спокою, до минулого щастя... Але вернутися можна було хіба на смерть, а не на щастя. Всіх їх було чоловіка з двадцять біженців, викинених громадянською війною поза межі рідного краю.

Треба було йти далі. Куди? Хіба не все одно? Аби тільки дійти хоч до якоїнебудь хати, щоб переночувати й хоч трохи відпочити. Залишатися в полі серед непевних обставин надграниччя було небезпечно. Послухали Стецькової поради й пішли далі тією дорогою. Незабаром зустріли селянина, що віз снопи з поля. Спитали, як тут дійти до найближчого села.

— Або до містечка, — додав Гудзь.

— Село ось тут за горою, — відповів селянин, — а як хочете до містечка, то вийдіть тільки на гору, а там буде вам *гостинець*.[1]

Усі переглянулися

— Який гостинець? — здивовано спитав Шевчук.

— Та гостинець же, — відповів селянин.

— Це цікаво, який нас там гостинець чекає, — прогудів басом Джміль, — може, більшовики засіли в житі та на нас чекають.

— Ні, більшовиків у нас тут немає, — відповів селянин, — як є трохи по селах, то хіба ж вони вам страшні?

— Що ж це за лиха година? — скрикнув Трусенко. — Як же тут більшовики опинились?

— Та так, таки їх є трохи по селах серед молоді, — відповів селянин. — Ну, прощавайте, мені треба додому поспішати, бо вже таки вечоріє, — і хльоснув по конях.

— Мабуть, сам більшовик, — сказав Гайда.

— Про який то він *гостинець* говорив?

— Ну, на всякий випадок, хто має зброю, йдіть наперед!

Люди були не лякливі — вже всього бачили під час війни.

Пішли. Вийшли на горбок. Глянули навкруги. Скрізь, скільки оком кинеш, — жита й пшениці й усюди по горбках поміж ними в'ються дороги в різні боки й широкий битий шлях лежить.

— Ну, слава Богу, ніякого тут *гостинця* немає, — сказав Джміль.

Пішли тим шляхом. Назустріч їм їхали селяни, сидячи на навантажених чимсь возах. Поздоровкалися. Спитали, чи далеко тут містечко, й як до нього дійти.

— Та йдіть оцим *гостинцем* просто

[1] Слово *гостинець* по-наддніпрянському визначає тільки подарунок; значення „дорога“, „шлях“ цього слова тут зовсім не знають. І. О.

до місточка. Тут яких три кільометри, не більше.

— Яким *гостинцем*? — спитав Гудзь.

— Та цим же.

— Яким оцим?

— Та тим, що ви йдете.

— Та ми ж ідемо шляхом, а не гостинцем, — сказав сердито Шевчук.

— Та шлях же той і є гостинець.

— Що за чудернацька мова! — промовив Гудзь.

— А вже ж чудернацька, — додав Джміль. — Шлях — по їхньому гостинець, ніби хтось комусь його подарував. А в нас, дядьку, гостинцем подарунок зветься, — пояснив він селянинові, що показував дорогу до містечка.

— От тобі й спільна українська мова, — сказав Шевчук.

Пішли тим „гостинцем“ до містечка. Довідались, що містечко те зветься Хоростяне.

Впросилися десь переночувати, розмістилися по кількох хатах. Переночували, відпочили, а другого дня почали міркувати, що робити далі.

Гудзь і Дубило, малярі з Чернігівщини, вирішили далі не йти, а залишитися на деякий час у Хоростяному, надіючись, що ситуація за Збручем зміниться, може, скоро на ліпше, й можна буде вернутися додому. Інші пішли далі шукати роботи. Гудзь і Дубило найняли собі кімнату без меблів, і маючи деякі грошенята, вирішили купити меблі й розпочати тут малювати картини на продаж.

— Насамперед треба купити нам *крові*,[1] — сказав Гудзь, — бо, знаєш, нам треба таки добре відіспатися від тих військових походів.

Чернігівці Дубило й Гудзь уживали слова „кровать“ замісць „ліжко“.

— Добре, — сказав Дубило.

Вийшли на вулицю й пішли купувати ліжко. По дорозі спитали якогось жидка:

— Де тут можна купити кроваті?

— А ось тут у цьому *склепі*,[2] — показав він на крамницю.

Гудзь і Дубило переглянулися.

— Що за чорт! У нас у склепі покійників тільки ховають, а в них кроваті продають.

— Та то, мабуть, під час війни покійників із склепів повикидали, а склепи на крамниці попереробляли.

— То нехай йому чорт, я не хочу в склепу кроваті купувати. Ходім десь далі купимо.

Пішли далі. Спитали другого жидка, де можна купити кроваті. Він мовчки показав на другу крамницю. Пішли в ту крамницю.

— Прошу показати нам кроваті, — сказав Дубило.

Крамар ізняв із полиці кілька коробок із краватками й поставив на стіл перед Дубилом і Гудзьом.

— Та це ж кравати, а не кроваті, — сказав Гудзь.

— Які кравати? — сказав до Гудзя Дубило — це ж галстухи.

— Та то ж галстухи й звуться краватами. Це з польського „краватка“, а поляки взяли з французького cravate. Жид дивився на всіх здивованими очима.

— Ага, хіба що так. Але ж нам цього не треба. Нам, розумієте, таке, щоб на ньому спати, — звернувся він до крамаря.

— То то, може, простйрало чи пóдушка? А, може, вам ковдра потрібна? Це в мене найдеться.

— А що ж то таке *ковдра*? — спитав Гудзь, — може то кровать по їхньому так зветься. А ну покажіть нам ковдру.

— Зараз. — І крамар побіг і виніс із другої кімнати ковдру.

— Та це ж укривало. Нам зовсім це не потрібне.

— То, може, вам *коц* дати?

— А це що таке? Ну, давайте. Може в них кроваті коцами звуться, — скавав Гудзь.

Крамар побіг і вніс коца.

— Та це ж зовсім не те. Нам, розумієте, спати треба. На чому в вас люди сплять?

— То, може, вам *лужко* потрібне?

Гудзь образився.

[1] Слово *кровать* — це ліжко, походить із гр. *κραββάτιον*, відоме всім східнім та південним слов'янським мовам. І. О.

[2] Для наддніпрянця *склеп* — це тільки гробовець або льох. Галицьке *склеп* — по-наддніпр'янському *крамниця*. І. О.

— Що ж ми свині чи що, щоб спати в *лужах*?[1]

— Чого ж ви ображаєтесь? — сказав крамар, — люди ж таки на лужках сплять. На ліжках — пояснив він по-українськи.

— Ну, то інша річ, — сказав Гудзь, — на ліжках, а не в лужках.

— Ну, то продайте нам ліжко.

— Та в мене ж нема, ви спитайте там, де меблі продаються, — сказав уже сердито крамар, що стратив стільки часу з тими чудернацькими покупцями.

— А деж тут у вас меблі продаються?

— Ідіть туди далі, — показав крамар уздовж улиці, — там спитаєте.

Пішли далі. Їх перестріла якась жидівка й спитала:

— Чого пани шукають?[2]

— Ми не знаємо, чого ваші пани шукають, а нам треба ліжко купити, — сказав Гудзь, вимовляючи це слово твердіш, ніж воно звичайно вимовляється: лижко.

— Лижки? — спитала жидівка. — Ось ідіть за мною, я вам покажу, де можна купити.

І вона повела Гудзя й Дубила до крамниці.

— Що пани бажають? — спитала крамарка.

— Що ваші пани бажають, ми не знаємо, а нам треба купити лижка, — сказав знову Гудзь.

— В тій хвилі.

Крамарка зняла з полиці й подала їм металеві *ложки*.

Дубило й Гудзь переглянулися й засміялися.

— Та нам зовсім не те треба, — сказав Дубило, — нам треба таке, щоб на ньому лежати.

І знов почалася довга розмова. Дубило й Гудзь силкувалися пояснити, чого їм власне треба, а крамарка не розуміла. Нарешті Дубило і Гудзь вийшли з крамниці.

— Знаєш що? — сказав Гудзь до Дубила. — Киньмо ходити по крамницях. Зайдімо до когось із тутешніх українців і спитаймо, де тут можна купити ті кроваті.

[1] По-російськи *лужа* — калюжа.
[2] В Наддніпрянщині скажуть: Чого вам треба? І. О.

— Дивно мені, що всі вони питають, чого їх пани хочуть. Яке нам діло до їхніх панів? Чи це якась провокація чи що? Ми тільки про свої особисті справи дбаємо. Треба їм пояснити, що ми до політики не втручаємось.

— Дивись: он написано на будинку „Школа". Он біля будинку й діти бігають. Спитаємо їх, де тут поблизу хтось із українських інтелігентів живе.

Пішли до школи, стали розмовляти з дітьми, але діти їх не розуміли, а вони не розуміли дітей. Підійшов учитель, і почувши українську мову, якою говорили Дубило й Гудзь, спитав:

— Чого пани хочуть?

— Оце лиха година. Та яке нам діло до панів? Ми про свої справи дбаємо.

— Та власне ж я питаю, чого пани хочуть.

— Та я ж вам кажу, що нам нема діла до панів, ми тільки про свої справи дбаємо.

— Та я ж власне питаю, чого ви хочете?

— Хочемо купити кровать, та не знаємо де, — сказав Гудзь.

І вони стали розказувати про всі свої пригоди.

Розговорилися й поволі вияснили, що 1) „чого пани хочуть" — то тільки чемний зворот мови, коли, звертаючись до другої особи, вживають дієслівної форми третьої особи заміць другої, 2) що замісць слова „кровать" уживають тут слова „ліжко", тільки не „лижка", бо „лижка" те саме, що „ложка".

З цим надбаним знанням тутешньої мови пішли Дубило й Гудзь знову купувати ліжка.

Того ж таки дня в них у кімнаті стояли вже два новісінькі ліжка, що якимсь чудом удалося хоростянським жидкам сховати від воєнної заверюхи десь справді, може, в якихсь склепах, а не в крамницях, і вони взяли від малярів за ті ліжки таки досить добрі гроші.

— От почали ми *встроюватися*[1] на новому господарстві, — сказав Дубило до Гудзя.

Це почув через відчинені двері жидок,

[1] *Встроюватися* — це „влаштовуватися". І. О.

господар того дому, де вони найняли собі помешкання. Він увійшов до них в кімнату, вклонився чемно й сказав:

— Коли хочете, то тут можна таки добре *вистроїтися.*[1]

— Ми тут строїтись не збираємось, трохи поживемо й поїдемо далі, — сказав Дубило.

— Але ж я чув, що ви казали, що почали *строїтись.*

— Ну, то тут у себе на *кватирі*[2] ми *встроїмося.*

— Вам *кватирки* треба? Зараз принéсу! — побіг і приніс їм *кухлика*, кажучи: — Пийте на здоров'я!

— Що це таке? На що ви принесли?

— А *кватирку.* Я думав, може вам на пиво.

— Та ми ж про це нічого вам не казали.

— А ви ж казали, що вам *кватирки* треба, а потім будете *строїтися.*

— Оце лиха година! Знов якесь непорозуміння!

— Та то він тебе не зрозумів, — сказав Гудзь. – Ти казав, що нам треба на *кватирі устроїтися*, а він тобі *кватирку* приніс.

— Ну, то я віднесу кватирку, — я думав, що ви будете пиво пити, а потім уже будете строїтись, хотів вам порадити, де можна купити дуже гарні *строї*.

Це ще що таке? — спитав Дубило.

— Ну, ви звикли до військового однострою. І в нас в Хоростянім можна купити й військові й цивільні.

— Що він говорить? — звернувся Гудзь до Дубила.

— А хто його знає!

— Що ж то таке *строї*? — спитав Гудзь жидка.

— Ну, строї... ну, убрання...

— То б то одежа?

— Ну, одежа ж, убрання...

— Та нам одежі поки що не треба. І скільки ви часу відняли нам, що втрутились у нашу розмову. Ми говорили про те, що ми починаємо *устроюватись*, то б то влаштовуватись, розумієте? А між іншим, як ваша *фамілія*,[1] пане господарю?

— Дякую, всі слава Богу здорові, — й жінка й діти.

— От тобі маєш! Я питаю, як ваша фамілія.

— Та я ж кажу, дякую, всі здорові.

— Та я не про здоров'я питаю, а як вас прозивають.[2]

— Фу, нащо вам знати, як мене прозивають. Уже, видно, вам сказали, яке мені гидке дали вороги прізвище. Чи ви теж хочете мене ображати? Що ж я вам злого зробив?

— Та я не про те, а як ви самі себе називаєте?

— Я називаюся Хаїм.

— Ну, добре, а фамілія як?

— Я ж кажу, усі здорові, дякую.

— Ну, говори ти з ним! Ну, розумієте, ми купили сьогодні ліжка, треба було сказати, куди везти, до чийого дому, а ми не знали.

— Ну, ви питаєте, як моє *назвисько*. Так би й казали. Я Хаїм Кац.

— Фу! Насилу допитались. То знаєте, пане Хаїме, йдіть до своїх кімнат, а як нам що треба буде, то ми вам скажемо.

— Ну, добраніч. То ви все, що вам треба буде, мені кажіть. Я тут усіх і все знаю й завше добре вам пораджу. А то вас тут *ошукають.*[3]

— Хто *шукає?*

— Я кажу вас ошукають.

— Нас шукають?

— Не шукають, а ошукають.

— Що ж то воно значить?

— Ну, за дорого продадуть.

— Ось то воно що. Ну, прощавайте. Ми тут маємо дещо зробити.

— Добраніч!

— Добраніч, хазяїне!

Кац пішов.

Остріг. Василь Багацький.

[1] *Вистроїтися* — це по-галицькому „вбратися“, а по-наддніпрянському — будуватися. І. О.
[2] *Кватиря* — помешкання. І. О.

[1] *Фамілія* — по-наддніпрянському це „прізвище“, а по-галицькому — родина. І. О.
[2] Прозивати, прізвище — родинна назва, а в Галичині — вулична кличка. І. О.
[3] Цебто „обманять“. І. О.

На́ша тверди́ня.

8. Серед малечі.

Дитя́чих уст безхи́тре жебоні́ння,
Немо́в потічка би́строго в гаю́
По камінця́х клопітливе лелі́ння,
Необере́жно я не переб'ю́, —

Спиню́сь... Яка́ місте́рія чудо́ва!..
Вчува́ю ди́вну таємни́цю ту —
Наро́дження проре́чистого сло́ва —
У за́хваті, мов ка́зку золоту́.

І мріється: з мале́нького дитя́ти
З лі́тами ви́росте палки́й співе́ць,
Що рі́дним сло́вом збу́дить сон закля́тий
Зневі́рених, збайду́жілих серде́ць.

І мріється (невже́ це тільки мрії?):
Він вождь, проро́к надхненний і трибу́н,
Він лад дає́ розбу́яній стихії,
Він оберта́ її в страшни́й буру́н

І ко́тить грізно на воро́жі о́рди
Єди́ним ру́хом вла́дної руки́...
О, так, він ви́росте вели́кий, го́рдий,
А з ним — його́ незлі́чені полки́!..

— — — — — — — — — — — —

Дитя́чих уст безхитра рідна мо́ва —
Вся — чар, вся — рух, впере́д нестри́м-
[ний гін,
В душі моїй — як велико́дній дзвін...
Яка́ місте́рія вели́чна і чудо́ва!

12. V. 1936. С. Черкасенко.

Початкова Граматика української літературної мови.

38. Відміна займенників.

І. Відміна йменникових займенників.

1. Відміна особового займенника я, ти.

Відмінки.	Однина́.		Ніби множина́.	
	1 особа.	2 особа.	1 особа.	2 особа.
1. Назовн.	я	ти	ми	ви
2. Родов.	мене́	тебе́	нас	вас
3. Дав.	мені́	тобі́	нам	вам
4. Знах.	мене́	тебе́	нас	вас
6. Ору́дн.	мно́ю	тобо́ю	на́ми	ва́ми
7. Місце́в.	мені́	тобі́	нас	вас

Давальний відмінок від займенника *я* має форму мені; форм мині, міні літературна мова не вживає.

Давніх коротких форм займенника: *ми, мні* (мені), *мя* (мене), *ти* (тобі), *тя* (тебе), *ю, ню* (її) літературна мова не вживає.

2. Відміна займенника 3 особи.

Відмінки.	Однина́.			Множина.
	Чол. рід.	Жін. рід.	Ніяк. рід.	Усі роди.
1. Назовн.	він	вона́	воно́	вони́
2. Родов.	його́	її	його́	їх
3. Давал.	йому́	їй	йому́	їм
4. Знах.	його́	її	його	їх
6. Орудн.	їм, ним	не́ю	їм, ним	ними
7. Місц.	нім, ньо́му	ній	нім, ньо́му	їх

3. Відміна зворотного займенника.

1. *Н.* — нема, 2. *Р.* себе́, 3. *Д.* собі́, 4. *З.* себе́, 6. *О.* собо́ю, 7. *М.* собі́.

Примітки до відміни. 1. Кличного відмінку займенники не мають, бо кличного слова нічим заступити не можна.

2. Особовий займенник родів не має; *я* й *ти* роду чоловічого або жіночого. Третя особа *він, вона, воно* повстала з займенника вказівного, а тому має роди.

3. Коли звертаємось до старшої особи, то кажемо їй *ви* замість *ти*. Із скромности автор пише *ми* (цебто я й читачі). Високі особи в маніфестах пишуть *ми* замість *я*. Казати *вони* замість *він* не прийнято.

4. Зворотний займенник має тільки непрямі відмінки.

5. Ось у цих займенниках, коли вони стоять по прийменниках, наголос переходить із кінцевого складу на перший: до ме́не, те́бе, се́бе, йо́го, не́ї, ко́го, то́го, чо́го, цьо́го, усьо́го, на ко́му, то́му, цьо́му, чо́му, всьо́му; без прийменників: бачив мене́, тебе́, себе́, його́, її і т. д.

6. Коли особового займенника 3-ої особи вживаємо по прийменнику як іменникового пояснення, тоді до займенника додається спочатку *н*: прийшов до нього, сміється з неї, ішов із ним, плакала по ньому, в нім спокій знайшли. Але літературна мова часто знає форми й без цього *н*: Прийшов до його. А коли особового займенника вживаємо без прийменника, або вживаємо його як пояснення прикметникове, тоді *н* спочатку його не даємо: вивчив його, прийшов до його батька, сміявся з її недбалости, дав йому книжку, їй все одно. В оруднім відмінку вживаємо форми з *н*: ним, нею, ними і без прийменника.

7. Місцевих форм *его, до него, ему, ї, еї* літературна мова не вживає.

8. В нашій мові дуже часто вживаємо форму *собі* в оповідніх реченнях: Потяг собі до дому. Посідають собі на гарні коники та й гайда.

Завдання 319. Чи слова *я* й *ти* можуть мати правдиву множину? Чому її не мають? *Я* — це єдине на цілому світі, все інше — *ти, ви* або

вони; а коли так, то від *я* чи може бути правдива множина?

Завдання 320. Вдавнину був вказівний займенник повної форми онын, оная, оное, або короткої: онъ, она, оно; з короткої форми й повстала наша третя особа для особових займенників. Поясніть, як із давнього онъ повстало наше *він* (цебто: онъ > він), пор. виклад 48 із I частини „Рідного Слова“. Місцевих архаїчних форм *она, оно, они* не вживайте.

Завдання 321. Спишіть оце, а на займенниках поставте наголос.

Поніс його до тебе. Тримай себе в руках. Узяв тебе за себе. Кого слухати, на кого покладатись? Тому хлопцеві зле буде на тому місці. Всьому цьому кінець буде. Віднесу тебе до себе.

4. *Відміна питальних займенників.*

Н хто, що. *Р* кого́, чого́. *Д* кому́, чому́. *З* кого́, що. *О* ким, чим. *М* в кім, в чім, в кому́, в чому́.

Пита́ння: хто, кого, кому, ким, в кім відносяться до осіб, а пита́ння: що, чого, чому́, чим, в чім до речей і тварин. Хто то йде? — Люди́на. Що то лізе? — Корова.

Роду й числа **х т о**, **щ о** не мають. До всіх родів кажемо: Хто взяв? Хто з пань узяв? (а не: Хто з пань узяла?).

Так само відмінюються й займенники складені, але частка в них позостається незмінна. Слово *щось* завжди середнього роду.

Завдання 322. В займенниках *ніхто*, *ніщо* заперечення *ні* відділюється, коли слова вжито з прийменником, так що прийменника ставимо по *ні*: ні до кого, ні на що, ні за ким. Форм: до нікого, на ніщо, за ніким і т. ін. літературна мова не вживає.

Спишіть нижчеподані речення й підкресліть *ні*.

Не сподівалась ні від кого зла. Ні з ким буде поплакати. Вона ні про що не дбала. Зведуться люди ні на що. Не віддам її ні за що. Не клопочітесь ні про що.

Це приклади з Котляревського, Шевченка, Куліша, Ста́рицького й Грінче́нка.

Завдання 323. В західньоукраїнських говорах замість *нічого* чи *ніщо* вживають *нічо*; не говоріть і не пишіть так. Треба так: *я нічого* (а не: *нічо*) не винен. *Нічого* (а не: *ніщо*) крити шила в мішку. Це ніщо інше.

Нічого – це родовий відмінок; не вживайте його замість назовного, як то маємо в західніх говорах: Тут уже *ніщо* (а не: *нічо*) не поможе.

II. Відміна прикметникових займенників.

Більшість прикметникових займенників відмінюються, як звичайні прикметники твердої відміни, цебто має ось такі закінчення:

1. *Таблиця закінчень прикметникових займенників твердої відміни.*

Відмінки.	Однина́.			Множина́.
	Чол. рід.	Жін. рід	Нійк. рід.	Усі роди
Наз.	-ий	-а	-е	-і
Род.	-ого	-ої	-ого	-их
Дав.	-ому	-ій	-ому	-им
Знах.	=*Н* або *Р*	-у	-е	=*Н* або *Р*
Оруд.	-им	-ою	-им	-ими
Місц.	-ім або =*Д*	-ій	-ім або =*Д*	-их

Так відмінюються займенники: який, котрий, такий, самий, жодний, кожний, всякий і інші.

В займенниках пишемо й вимовляємо в закінченні **і**, а не **и** в тих самих формах, що в прикметників, а саме: 1. в місцевім однини чол. й нійк. роду: на як*ім*; 2. в дав. і місц. однини жін. роду: котрій, на котрій; 3. в наз. мн. усіх родів: котрі, такі.

Так само, як і в прикметниках, місцевий відмінок чол. й нійк. роду частіш замінюється давальним, цебто закінчується на *-ому*: на кожному кроці.

Як і прикметники, прикметникові займенники втратили в множині розрізнення родів.

В нійкому роді знахідний відмінок завжди однаковий із назовним.

Як і в прикметниках, часом бувають і повні форми: 1) в назовнім жін. і нійкого роду однини, 2) в знах. одн. жін. роду і 3) в назовнім множини: такая, такее, такую, такії.

Ось ці займенники часто вживаються в короткій формі (без *-ий*): всяк, жаден, кожен, сам.

Від займенника *сам* назовний множині має дві формі: сам*і* і сам*и*.

2. *Відміна займенників присвійних.*

Відмінки.	Однина́.			Множина́.
	Чол. рід.	Жін. рід.	Нійк. рід.	Усі роди.
Наз.	мій	моя́	моє́	мої́
Род.	мого́	моєї́	мого́	моїх
Дав.	моє́му	моїй	моє́му	моїм
Знах.	=*Н* чи *Р*	мою	=*Н* чи *Р*	=*Н* чи *Р*
Оруд	моїм	моє́ю	моїм	моїми
Місц.	моїм моє́му	моїй	моїм моє́му	моїх

Так само відмінюються *свій* і *твій*. Займенник *їхній* відмінюється як прикметник м'якої відміни.

Завдання 324. Запам'ятайте, що в літературній мові найчастіше вживається: родовий: мого́, твого́, свого́, давальний: моє́му, твоє́му, своє́му; значно рідше вживається: мойо́го, твойо́го, свойо́го, мойо́му, твойо́му, свойо́му. Напишіть по одному реченню на ці форми. Скажіть, яким членом речення може бути присвійний займенник.

Прийменник не впливає на наголос присвій-

них займенників: до мого́ дому, до свого́ стану й т. ін.

Завдання 325. Запам'ятайте, що присвійний займенник *свій* звичайно заступає третю особу, але в літературній мові заступає й перші дві. Перепишіть оці приклади з Шевченкового „Кобзаря“:

Ой я свого (а не: мого) чоловіка в дорогу послала. Нащо ти несеш на легкому крилі своєму (а не: твоєму) хановські стріли? Благословіть дітей своїх (а не: ваших).

Завдання 326. Спишіть оці речення й замість ... поставте потрібного присвійного займенника.

Я їм ... хліб. Ти читаєш ... книжку. Вона принесла ... вбрання. Ми підемо до ... знайомого. Ви візьміть ... речі. Вони кохають ... батьківщину.

3. Відміна займенників вказівних.

Відмінки.	Однина́.			Множина́.
	Чол. рід.	Жін. рід.	Ніяк. рід.	Усі роди.
Наз.	цей	ця	це	ці
Род.	цього́	ціє́ї	Як у роді чол.	цих
Дав.	цьому́	цій		цим
Знах.	$=H$ чи P	цю		$=H$ чи P
Оруд.	цим	ціє́ю		ци́ми
Місц.	цім	цій		цих

Архаїчного *сей, ся, се* літературна мова не вживає, хоч від нього позосталися залишки: сьогодні, сю ніч, себто і цебто, ні те ні се, а також у складених словах на сього-.

Місцевих форм *сего, сему* літературна мова не вживає.

Відмінки.	Однина́.			Множина́.
	Чол. рід.	Жін. рід.	Ніяк. рід.	Усі роди
Наз.	той	та	те	ті
Род.	того́	тіє́ї	Як в чол. роді.	тих
Дав.	тому́	тій		тим
Знах.	$=H$ чи P	ту		$=H$ чи P
Оруд.	тим	тіє́ю		ті́ми
Місц.	тім, тому́	тій		тих

Треба добре відрізняти значення *цей* від *той*, див. завдання 314.

В літературній мові звичайно вживається таких форм жін. роду: родовий: цієї, тієї, орудний: цією, тією; значно рідше бувають форми: цеї, циї, тої, теї, тії, цею, тею.

Як і в прикметниках, можуть бути й повні форми: а) тая, цяя, теє, цеє, б) тую, цюю, в) тії, циї.

Літературна українська мова частіш уживає форми займ. ніяк. роду *те*, рідше *то*: те дитя, те розуміння.

Місцевих архаїчних форм: *тот, тота, тоте, сесь, сеся, сесе* (замість той, та, те, цей, ця, це) літературна мова не вживає.

4. Відміна питального займенника **чий.**

Відмінки.	Однина́.			Множина́.
	Чол. рід.	Жін. рід.	Ніяк. рід.	Усі роди.
Наз.	чий	чия́	чиє́	чиї́
Род.	чийо́го	чиє́ї	чийо́го	чиї́х
Дав.	чийо́му	чиї́й	чойо́му	чиї́м
Знах.	$=H$ або P	чию́	чиє́	$=H$ або P
Оруд	чиї́м	чиє́ю	чиї́м	чиї́ми
Місц.	чиї́м, чийо́му	чиї́й	чиї́м, чийо́му	чиї́х

В давальнім відмінку крім звичайної форми *чийому*, часом буває й форма *чиему*.

5. Відміна окресленого займенника **увесь.**

Відмінки.	Однина́.			Множина́.
	Чол. рід.	Жін. рід.	Ніяк. рід.	Усі роди.
Наз.	увесь	уся́	усе	усі
Род.	усьо́го	усіє́ї	Як у чол. роді.	усі́х
Дав.	усьо́му	усі́й		усі́м
Знах.	$=H$ або P	усю́		$=H$ або P
Оруд.	усі́м	усіє́ю		усіма́
Місц.	усі́м, усьо́му	усі́й		усі́х

Займенник *увесь* по голосній попереднього слова завжди міняє своє початкове *у* на *в*, але по приголосній не змінюється: на всьому, в усьому.

Звичайно вживається форма *увесь* чи *ввесь*, рідко — архаїчне *весь* (вѣсь, з вьсь). Місцевого *всьо*, а також форм: *всего, всему* літературна мова не вживає.

В літературній мові звичайно вживається таких форм жіночого роду: родовий *всієї*, орудний: *всією*; рідкі форми: усеї, усею.

В літературній мові панує форма орудного множини *усіма́*; форма *усі́ми* рідка.

Місцевих форм *усего, усему* літературна мова не вживає.

6. Відміна числівникових займенників подана в розділі про числівники.

39. Складний присудок.

Був колись оріх, а тепер свистун. Земля зробилась дорога. Нехай ваше слово кріпке буде. Я була дитина. Я сирота осталась. Я без вибору став твій слуга. І надиво серед поля тополею стала. Хароном перевозчик звався. Історія вчителька життя. У мене є діти. Не загинув є с и у неволі. Товариш доброго серця. Цей дім мій — це мій дім.

Що таке присудок про́стий і складний? Чому так зветься складний? Чим висловлюється зв'яз-

ка й яке її завдання? Чим висловлюється присудкове йменння? Як узгоджується складний присудок зо своїм підметом? Чи правильно буде сказати: *Київ столицею*? Коли тільки зрідка можна вживати присудкове ім'я в відмінку орруднім? Коли опускаємо, а коли вживаємо *є*? Чи можна вживати *суть*? Чого вживати — *є* чи *єсть*? Ще чим висловлюється складний присудок?

Звичайно присудок висловлюється дієсловом; дієслівний присудок зветься **прóстим.** Але не рідко присудок може бути висловлений двома словами: **зв'я́зкою та йме́нням**: іменником, прикметником, дієприкметником або займенником. За зв'язку найчастіш править дієслово *бути*, або: стати, статися, являтися, зробитися, зватися, вважатися, здаватися й т. ін. Зв'язкове дієслово зветься **допомічни́м**; його завдання: зв'язувати підмет з іменниковою частиною присудка і визначати для нього час. Присудок, зложений із зв'язки та йменння, зветься **складни́м.** Напр.: *Брат був хворий*, *Сестра була вчителька*, тут *був хворий*, *була вчителька* — складні присудки.

Зв'язка *є* в теперішнім часі звичайно опускається: *Брат хворий*. Архаїчне слово *суть* в літературній мові тепер зовсім не вживається: *Вони твої свідки*.

Складний присудок мусить узгоднюватись зо своїм підметом, а тому йменння його завжди ставиться в відмінку назовному, як відмінку підмета, напр.: *Сотник був собі багатий*. Рідко, при зв'язці минулого часу та при зв'язці від стати, остатися, зватися й т. ін., йменння може часом бути і в відмінку орруднім: *Брат став учителем.*

Завдання 327. Полінійте отак і напишіть 15 речень зо складним присудком. Йменння ставте тільки в відмінку назовному. Пильнуйте, щоб зв'язки та йменння були різні.

Складний присудок.

Підмет.	Складний присудок.	
	Зв'язка.	Йменння.
Брат	*був*	*веселий*

Завдання 328. Присудкове йменння з природи своєї мусить стояти в відмінку назовному. Перепишіть оці речення й підкресліть складний присудок.

Атаман звався Покотило. Сотник був жонатий. Був Максим трудящий. Хто в нас буде мати. Дід Дорош був кремезний чоловік. Люди стали йому дорогі.

Завдання 329. Коли за зв'язку в складнім реченні править остатися, стати, називати, називатися, то йменння часом може бути й у відмінку орруднім. Перепишіть оці речення й підкресліть складний присудок.

Еней і зятем називався. Осталась вдовою та ще й немолодою. Суддя зове її сестрою. Тополею стала.

Завдання 330. Коли зв'язка стоїть у дійменнику, то йменння присудкове звичайно буває в відмінку тільки орруднім: Тяжко сиротою бути. Напишіть п'ять таких прикладів.

Завдання 331. Спишіть оці речення й скажіть, чому тут маємо присудкове йменння в назовному й орудному.

Суддею був ведмідь, вовки були підсудки. Вона була ще молодою і прехорошая собою.

Завдання 332. При зв'язці *є* (звичайно опускається) йменникову частину присудка треба ставити тільки в відмінку назовному. Перепишіть оці речення з опущеною зв'язкою *є* і підкресліть йменникову частину присудку. Не ставте її ніколи в орудному!

Київ столиця України. Історія — вчителька життя. Брат тепер учитель. Тепер ти наш опікун. Відень — столиця. Земля — свідок минулого.

Завдання 333. Звичайно вживаємо *є*, архаїчне *єсть* рідке. Форми дієслова *є* вживається для всіх осіб однини й множини: я є, ти є, він є, ми є, вони є, у мене є пречудові книжки. Дієслово *є*, коли служить у реченні зв'язкою при зложенім присудку, в літературній мові завжди опускається: батько добрий, сестра мила (а не: батько є добрий). Тільки коли само *є* вживається (в значенні „знаходиться") як присудок, тоді його не опускаємо: У мене є цікава книжка. Форми *суть* літературна мова зовсім не вживає: Вони мої свідки (а не: Вони суть мої свідки). Спишіть оці речення, підкресліть присудкове йменння.

Король гордий. Я парох. Вони обидва в згоді. Навколо темнота тяжка. Чому уста твої німі? У всякого своя доля.

Завдання 334. Який присудок, простий чи складний, у реченнях: Я був у місті. Гроші для купівлі.

Завдання 335. Часом йменна частина присудка може бути висловлена родовим відмінком, або й іншим, але всі вони мисляться прикметниково. Спишіть оці речення й підкресліть присудка.

Дівчина доброго роду (= Дівчина добророрідна). Ворота без замка (= беззамкові). Чай з цукром. Це мені на користь.

Завдання 336. Напишіть оповідання: *Як треба шанувати свою рідну мову.*

Рідномовні замітки.

Рідна мова — шлях до Бога! З великою радістю вітаємо переконливі заклики Хвального Журналу, щоб уживати в наших Богослуженнях рідної української мови. Досвід показує, що вживання рідної мови в Церкві не понижує, як дехто боїться, а навпаки — підносить урочистість Хвали через красу нашої мови, а також через розуміння змісту Богослуження й проповідей. Це ж і згідне з засадою слова Божого, що говорить: „Молитимусь духом, молитимусь і розумінням; співатиму духом, співатиму й розумінням" (І Кор. 14. 15). На жаль, мова наша, як у всіх інших ділянках життя, так і в релігійній не має досі стійної й вірно опрацьованої термінології; з огляду ж на те, що мови вживається в Церкві більш, як у всякій іншій установі, тому добре було б виготовити словничка релігійно-технічних термінів, що вірно віддавали б значення релігійно-теологічних понять. Василь Кузів, Суперінтендент укр. Єванг. Реф. Церкви.

Наслідки правописного хаосу. Мушу признатися, що наш правописний хаос довів мене до того, що я покинув слідкувати за правописом, і то тим більше, що різні часописи, в яких я співробітничав, писали по-різному. Але тепер я мушу вчити інших, і тому мушу спинитися на якійсь одній системі, — спиняюся на Вашій. 19. IV. 1936. Рим. Є. Онацький.

Словник української літературної мови. Який є словник із зазначенням відмін даного слова й іншими поясненнями? Такий словник дуже всім потрібний. Чи не могла б видати такого словника „Рідна Мова"? Уличнo, Орест Бодревич.

P. S. Такий Словник уже є, це: „Правописний Словник" Г. Голоскевича, вид. 7, Київ, 1930 р., 451 ст., ціна 9 зл. Кожне слово має наголос, зазначена й відміна його, а часом і керування відмінком. Ред.

Полум'я (М. Мочульський у Станиславові) в множині ніколи не вживається, — це одйнне слово. В Галичині часто пишуть: у полум'ях згорів і т. ін. Це полонізм: w płomieniach. По-нашому тільки: згорів у полум'ї.

Збруднити, а не „поваляти" (Бережани, Д-р Фр. Коковський). Літературна мова оминає слова „поваляти", як місцевого, знаного й наддніпрянцям. Російсько-український Словник, вид. Академії Наук, II, 197 рос. „испачкать" передає: забрудни́ти, замастити, умазати, закаляти, убрати й т. ін., а про „заваляти" навіть не згадує. Навпаки, Словник Б. Грінченка подає: Пилу не збивайте, шмаття не валяйте.

Дописи Прихильників „Рідної Мови".

Як рятувати матеріяльний стан „Рідної Мови. Глибоко вразила мене звістка про матеріяльний стан „Рідної Мови". „Мало передплатників, та й ті платять невчасно"... Моя думка така: разом із акцією пропаганди за приєднання нових передплатників, треба обов'язково підвищити передплату. Хто хоче мати „РМ", той заплатить за неї, скажемо, й 10 чи 12 зл. річно. Проф. д-р Б. Кобилянський. Рівне, 18. IV. 1936.

P. S. „Рідна Мова" поставила собі завданням бути органом приступним для широких мас, а тому не може збільшувати передплати. Корисніш було б, коли б самі Прихильники зайнялися приєднанням нових передплатників. Ред.

А ми таки хочемо „Рідної Мови" популярнішої. Широким нашим колам потрібний передусім популярний виклад основ мови (не занадто подрібний), ілюстрований багатьома прикладами з найкращої літератури — з наголосами, наголосами й ще наголосами. В часі скрути не вдасться получити „наукового" журналу з „популярним". Той останній всім нам конче потрібний, бо ми всі своєї мови не знаємо. Нас тисячі, а науковий журнал читають мабуть яких 50 фахівців-філологів. Смовське, А. Голяховський.

P. S. Пильнуємо тепер давати якнайбільше й практичного матеріялу. Ред.

До перемоги! Багато перешкод та тернів, як усі бачимо, на тому шляху, що нею йде „Рідна Мова", але ж кожна велика ідея завжди прино́сить багато страждання та неприємностей. Той тільки міцний та сильний, хто перенесе все до кінця. Я глибоко вірю, що „Рідна Мова" таки переможе ту тьму й лукавства, що на неї кидаються зо всіх боків! 16. IV. 1936. Свящ. В-о.

Велику роботу робите, Пане Професоре. Ваші місячники „Рідна Мова" та „Наша Культура" повинні об'єднати всіх українців. Всі мусять їх читати й розуміти. В такім святім ділі нема поділу на галичан і наддніпрянців, — усі ми українці, а мова наша одна. Крем'янець, 22. III. Т. Тарасюк.

Побажання. Щирим прихильником видань був я й тоді, коли — з причин, від мене не залежних, не передплачував їх. Прийміть ласкаво щонайсердечніші побажання здійснення в якнайбільшій мірі Вами засіяних ідеалів. Не кажу Ваших, бо вони вже — власність народу. 6. II. 1936. Тернопіль. Студент Ол. Яримович.

Подяка. Я, нижчепідписаний, засилаю Вам сердечну подяку за такі цінні журнали для мене — „Рідну Мову" й „Нашу Культуру". Торонто, 20. III. 1936. Василь Курдяк.

Здоровлю Вас і всіх, хто працює з Вами, й бажаю Вам якнайкращих успіхів у Вашій праці, яка ніколи не вмре — не загине. Торонто, 6. III. 1936. Учитель Олександер Лазар.

Складнева бібліографія.

Залозний П.: Коротка граматика української мови, ч. II: Складня, Київ, 1913 р. 89 ст.

Zigmunt V.: Skladba jazyka českého, Прага, 1863.

Зимницкій В. Г.: Руководство къ изученію синтаксиса русскаго языка; рец. Іванова Н. в „РФВ" т. 24.

Zubatý J.: Srovnávací skladba jazyků indoevropských, Věstník české akademie 1901 р. т. X ст. 507-532.

Живановић Jov.: Српка синтакса, Нови Сад, 1889.

Житецкій П. И.: Очеркъ литературной исторіи малорусскаго нарѣчія в XVII вѣкѣ, Київ, 1889 (з „Кіев. Стар." 1888). — О языкѣ и поэтическомъ стилѣ народныхъ малорусскихъ думъ, „Кіев. Стар." 1893 р. кн. I ст. 23-60. — О переводахъ евангелія на малорусскій языкъ, „Извѣстія" 1905 р. т. X кн. 4 ст. 1-65; рец. І. Франка в „Записках" Львів. т. 70 ст. 214-216.

Иваница Гр.: Курс украинского языка, 1925.

Jiráni Ot.: Skladba jazyka latinského, 1915, том, I. Рец. I. Zubatý в „L. Fil." 1916 р. т. 43 ст. 430 і далі.

Jolly I.: Ein Kapitel vergleichender Syntax, München, 1872.

Истоминъ В.: Главнѣйшія особенности языка и слова произведеній Н. В. Гоголя, „РФВ" 1897 р. т. 37.

Истрина Е. С.: Синтаксические явления Синодального списка 1-ой Новгородской летописи, Петр. 1923 р. IV + 204 ст., відбитка з „Известия" 1923 р. т. 24 кн. 2 ст. 1-172 і 1923 р. т. 26 ст. 207-239.

Йогансен Мих.: Украинский язык, Київ, 1923.

К-ич Євг.: Конспект лекцій із української синтакси, лексики та фразеології, викладених на повторно-підвищених курсах для вчителів П. З. залізниці. Рец. М. Дем'яновського в „Голос Українізатора" 1927 р. ч. 2 ст. 76-78.

Карагюлевъ К,: Синтаксични бѣлежки, Казанлъкъ, 1898, 8⁰, 111 ст.

Карскій Е. Ѳ.: Бѣлоруссы. Том II ч. 3: Очерки синтаксиса бѣлорусскаго нарѣчія, Варшава, 1912 р. XV + 273 ст. — Из синтактических наблюдений над языком Лаврентьевького списка летописи, „Сборник отделения р. яз." (Сборник статей в честь А. Соболевского), Ленінград, 1928 р. ст. 39-42. — Наблюдения в области синтаксиса Лаврентьевского списка летописи, „Известия" 1929 р. т. II кн. 1 ст. 1-75.

Карцевскій С. И.: Повторительный курс русского языка, 1928.

Kiekers G.: Historische griechische Grammatik, 1925 р., III: Складня.

Кипріяновичъ И. Я.: Синтаксисъ русскаго языка, Спб. 1896.

Классовскій В.: Грамматическія замѣтки, Спб. 1855. — Русская грамматика, Спб. 1856 р., 2 вид. 1860, 3 вид. 1866, 4 вид. 1869. — Два курса русской грамматики, 1860.

Kovař Em.: Česka mluvnice pro školy středné, díl II: Nauka o větě čili skladba. 1890.

Kozlovskij I.: Zwei syntaktische Eigenthümlichkeiten der russischen Sprache, „Archiv" т. XII.

Козловскій П.: Мелочи изъ синтаксическаго анализа, „Фил. Зап." 1897 р. вип. 2.

Коцовский і І. Огоновекий: Методична граматика руської мови, Львів, 1920 р., вид. 2; на ст. 74-91 складня.

Від Редакції й Адміністрації.

Подяка. Ювілейний Комітет вшанування 30. річниці наукової та громадської діяльности Проф. Д-ра Івана Огієнка складає глибоку подяку всім, хто своєю присутністю на Академії, що відбулася в Варшаві 1 червня ц р., або надісланням привіту Ювілятові причинився до величности цього свята. Варшава, 4 червня 1936 р. Ювілейний Комітет.

Боржників наших сердечно просимо не руйнувати „Рідної Мови" й негайно поплатити її свої борги. Не доводьте „Рідної Мови" до зменшення.

Поправка. В ч. 5 (41) „Рідної Мови" на ст. 235 треба читати не „Інспектор", а: „Директор народньої школи".

Мистецьку оправу для III річника „Рідної Мови" висилаємо за 1 зл. — Оправа на „Нашу Культуру" вся розпродана.

Передплату з-за кордону (Америки, Канади, Европи й ін.) просимо висилати, коли можна, просто порученою поштою. Не пересилайте нам передплати через інші книгарні або інституції.

Виконайте свій обов'язок — приєднайте нам нових передплатників і допоможіть тим „Рідній Мові" розбудуватися. Стан рідномовного журналу — це покажчик культури народу. Покажімо ж, що маємо високу культуру!

Ювілейний Збірник на честь проф. І. Огієнка вже друкується. Просимо завчасу виписувати його (3 зл. примірник, на кращім папері 5 зл.), надсилаючи гроші на конто чекове П. К. О. ч. 23340 (Ukraińska Studencka Hromada w Warszawie, з дopискою: „На Ювілейний Збірник") або переказом Ів. Коровицькому, Warszawa, ul. Bednarska 17 m. 24. Ювілейний Комітет.

 — Адреса „Рідної Мови": Warszawa IV, ul. Stalowa 25 m. 10. Передплата річна 6 зл., піврічна 3 зл., чвертьрічна 1·60 зл.; за границею в Европі 8 зл., поза Европою 2 дол. річно. Нові передплатники, коли того бажають, дістають »Рідну Мову« від 1 числа: Річник I (без 2 і 3 чисел) 5·00 зл.; річник II і III по 6·00 зл., оправлений по 7·50 зл.; в Европі по 10 зл., поза Европою по 2·35 дол. річник оправлений. Конто чекове П. К. О. ч. 27.110.

Відповідальний Редактор *П. Грималo-Сідлецький.* Друкарня ОО. Василіян у Жовкві.